

Ca David și Ionatan...

Biblia prețuiește în cel mai înalt grad sentimentul prieteniei. În concepția biblică, legătura frățească dintre David și Ionatan personifică idealul prieteniei, ale cărei caracteristici sînt sinceritatea sentimentului și fidelitatea. („Și a încheiat Ionatan legătura cu David, căci l-a iubit ca pe sufletul său” — Regi I 18,3). Ionatan îl avertizează pe David de gândurile întunecate ale regelui Saul, îi salvează viața și se desparte de el cu cuvintele: „Mergi în pace! Iar cele pentru care ne-am jurat amîndoi pe numele Domnului zicînd „Domnul să fie între mine și tine și între copiii mei și copiii tăi”, aceea să fie pe veci” (Regi I 20, 42). Forța morală a prieteniei o poate depăși pe cea a legăturii biologice: în Biblie se spune că prietenia poate fi mai tare decît rudenia.

Adagiul „Omul este o ființă socială” se poate regăsi și în concepția biblică. Tocmai această idee se află, după Biblie, la baza prieteniei. Conviețuirea umană este posibilă numai atunci cînd domnesc dragostea și fraternitatea, pacea și prietenia. Cînd Biblia recomandă să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși, ea are în vedere nu numai ruda, ci și prietenul. Sentimentul de prietenie, ca și fîe generos și iertător, chiar dacă prietenul are scăderi. La rîndu-ți, bizuie-te pe prietenia lui, ascultă sfatul lui, căci el îți vrea numai binele. Dimpotrivă, sfatul dușmanului, chiar dacă din gura lui ies numai vorbe de laudă, disprețuiește-l și nu-l urma, căci în realitate el dorește să te abată de la drumul drept. Rabi Șemuel ben Nachmen spunea că loviturile care îți le dă prietenul pornesc din credință, pe cînd sărutările dușmanului sînt dezgustătoare fiindcă

sînt mincinoase. Profetismul, cu implicațiile sale, izvorite din dragoste și grijă pentru viitor, este expresia prieteniei pline de căldură pentru popor.

În concepția iudaică o prietenie nu se leagă la întîmplare și nici în chip superficial. O dată găsit omul demn de prietenie, nici un sacrificiu nu este prea mare pentru ca prietenia să se închege. Prietenul trebuie iubit pentru calitățile care îi aparțin lui — și nu celui care s-a împrietenit cu el. Același lucru îl afirmă peste secole Montaigne, care, fiind întrebat de ce își iubește atît de mult prietenul, a răspuns: „Pentru că este el, și pentru că sînt eu”. Numai în acest fel, prin înțelegerea reciprocă a caracterelor, este posibilă permanentizarea prieteniei.

Rodul prieteniei crește numai pe terenul înălțimii morale în relațiile dintre oameni, a generozității în felul de a privi faptele omenști, în lipsa de suspiciune. Talmudul dă un exemplu, pînă la urmă nu lipsit de umor, cu privire la felul în care un om curat privește intențiile mai puțin oneste ale semenilor săi. Abai primea în fiecare zi semn de la Dumnezeu că este binevăzută în ceruri. Intr-adevăr, era un om cinstit și milos, iar cei ce veneau la el după ajutor găseau întotdeauna o vorbă bună, adăpost, hrană. Un altul, Aba, era învidios pe el și într-o zi i-a trimis doi așa-zisi nevoiași. Abai i-a omenit, ca deobice, apoi i-a adăpostit peste noapte și le-a dat pături să se acopere. A doua zi în zori, străinii plecînd luară cu ei pături și se duseră să le vîndă la piață. Veni la tirg și Abai. Văzînd pe cei doi, își manifestă dorința

(Continuare în pag. VII-a)

A.B.

Cabalistul din Stri

Rabinul din Stri e un personaj literar — eroul unui poem de Iacob Friedman, unul dintre marii noștri lirici de limbă idiș — dar nu încapă îndoiială că el a existat adevărat, că a avut numeroase întrupări sub cerul spectral al martirului evreiesc. Pîndit de un destin zguduitoare el îl accepta fără crîncire. Nu, însă, înainte de a proclama cultul vieții drept cea mai nobilă virtute umană.

L-am cunoscut pe creatorul „Cabalistului din Stri” — Iacob Friedman era el însuși de descendență rabinică — în anii săi bucureșteni de după război, cînd abia se încheiase, și pentru el personal, ciclul crîncin al deportărilor și lagărelor de exterminare. Firava făptură a poetului, privirile sale arse de o febră stranie te trimiteau cu gîndul la definiția dată de Pascal omului: „...o trestie, cea mai slabă din natură, dar o trestie cugetătoare”. Cugetul poetului era veșnic absorbit de tînutele dialoguri, de o nepotolită vibrație interioară, parcă sub impactul unor lumi numai lui dezvăluite. Apoteoza cabalistului din Stri i-ar fi fost, desigur, și își rezervată, dacă întîmplarea — care uneori e un miracol — nu l-ar fi ajutat să supraviețuiască măcelului (ale cărui viziumi le-a purtat, apoi, mereu, cu el, ca pe niște rîni necicatrizate, pînă la sfîrșitul vieții: a murit în Israel, la 12 noiembrie 1972, în vîrstă de 62 de ani.

...Peste văi plutește o răsufare de singe și moarte... Asupra satelor și orașelor se năpustesc călăreți, o furtună sălbatică... Sub loviturile cavalierilor apocaliptici ai lui Hitler, Stri pierde. În jurul rabinului bîntuie cataclismul, dar el, ca în toate amurgurile pașnice dinainte de invazie, se roagă în pădure și rătăcește printre dealurile estompate de umbre albastre. Liniștea lui nu înseamnă, însă, nicidecum, rutină, impasibilitate, orbire. Știînd ce i se va întîmpla, își ia rămas bun de la prietenii dragi, de la arbori, de la păsările ciripitoare, de la iarba pe care calcă. „Inima-i cîntă”, căci și-a făcut datoria. „Și acum, acum sînt gata”. Curînd, la porțile orașului, dă ochi cu călăii. O căpetenie îi cere — supremă batjocură! — ca înainte de a-și săpa singur mormîntul, să danseze în fața lor „dansul ursului”. Cabalistul nu schițează nici cea mai mică împotrivire. Pe față i se așterne

o lumină de sărbătoare, ca de Simhat Tora, în timp ce picioarele execută ordinul. Neocruceații rîd în cor. În lînzeala lor primitivă, ei n-au cum să-și dea seama că dansul cabalistului povestește despre „aripiile vulturilor înnoptați, care se pregătesc să înfrunte în zori tărîile” și despre „roadele ce se înfiripă în mugurii cruzii”. Apoi încep să cîngă sulifele ucișoare, simboluri ale renașterii unui Ev Mediu atrozec...

Așa l-a găsit moartea pe rabinul din Stri, senin, de un calm apoaie festiv, fără a protesta împotriva crimei, fără măcar un semn de întrebare în fața disprețului sălbatec pentru valorile și legile vieții. Nu e ușor să-l înțelegi, să asisti la ceea ce pare o abdicare. (Cu atît mai mult cu cît înțîlnim în opera lui Friedman și eroi răzărîți: rabinul din poemul „Kol-Nidrei”, bîndoaară, își îndreap-

(Continuare în pag. V-a)

A. LEIENER

Aspect de la recepția oferită de F.C.E. (M) cu prilejul vizitei d-lui David Blumberg.

PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA, DOMNUL NICOLAE CEAUȘESCU, A PRIMIT PE PREȘEDINTELE ORGANIZAȚIEI BNEI BRITH DIN S.U.A.

Președintele Republicii Socialiste România d. Nicolae Ceaușescu, a primit, la 4 noiembrie a.c. pe David Blumberg, președintele Organizației Bnei Brith din S.U.A., împreună cu soția sa, și pe William Korey, directorul Centrului internațional al organizației și consilier al președintelui, care au făcut o vizită în țara noastră.

A participat Stefan Andrei, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R.

A fost de față Harry Barnes jr., ambasadorul S.U.A. la București.

Președintele organizației a mulțumit călduros domnului Nicolae Ceaușescu pentru întrevăderea acordată, pentru posibilitatea oferită de a vizita România, de a cunoaște unele realizări ale poporului român.

În timpul convorbirii s-a exprimat dorința dezvoltării în continuare a relațiilor dintre România și S.U.A., în interesul celor două popoare, al cauzei păcii și colaborării internaționale.

Intrevăderea a avut loc într-o atmosferă cordială.

Recepție oferită de F.C.E. (M) în onoarea președintelui organizației Bnei Brith

Cu prilejul vizitei pe care d-na și d. David Blumberg, președintele organizației „Bnei Brith”, însoțiți de d. dr. William Korey, directorul Centrului internațional al organizației au făcut-o în România, Federația Comunităților Evreiești (M) a oferit în ziua de 1 noiembrie a.c. o recepție la restaurantul ritual din str. Popa Soare. Au luat parte: Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen; ceilalți conducători ai F.C.E. (M) și ai Comunității evreilor (M) din București; distinși membri ai obștei — scriitori, artiști, oameni de știință etc.

A fost de față d. George Nenciu, conducătorul Departamentului Cultelor; funcționari ai Ministerului Afacerilor externe; conducători de culte. Au fost, de asemenea prezenți d-nii; Harry G. Barnes jr., ambasadorul S.U.A. la București și Richard Noyes Viets, consilier; Shamai Cahana, ambasadorul statului Israel, Mordehai Avgar, ministru-consilier și Ș. Barkai, secretar I de ambasadă.

În timpul recepției, care a decurs într-o atmosferă deosebit de cordială, Eminența Sa a rostit o alocuțiune.

Dl. David Blumberg a mulțumit călduros pentru primire, exprimîndu-și satisfacția de a se afla în România, de a lua în mod direct cunoștință de viața și înfăptuirile obștei evreiești din această țară. Vorbitorul s-a referit la legăturile istorice dintre organizația pe care o reprezintă și obștea noastră.

Seara, oaspeții au luat parte la un concert de muzică evreiască susținut de corul cursurilor de Talmud Toră și de formația muzicală „Menora”. Concertul s-a bucurat de mult succes.

În ziua de 2 noiembrie oaspeții s-au înțîlnit cu conducătorii obștei, după care au vizitat instituții și așezăminte comunitare: Templul coral și Sinagoga Mare, serviciul de asistență, căminul de bătrîni din str. Bradului etc. În repetate rînduri oaspeții și-au exprimat admirația pentru cele văzute.

Alocuțiunea domnului Șef rabin dr. Moses Rosen

Îngăduiți-mi ca în numele obștei evreiești din România, în numele celor prezenți la această recepție, cit și în numele meu personal, să adresez un călduros salut distinșilor noștri oaspeți. Organizația pe care o reprezintă, Bnei Brith, este bine cunoscută la noi, căci istoria ei de 130 de ani este împletită cu istoria obștei evreiești din România. Este destul să amintim de Benjamin Franklin Peixotto, unul din conducătorii lui Bnei Brith din veacul trecut, care prin anul 1872 a venit în România spre a fi de folos coreligionarilor săi pe atunci victime ale persecuțiilor antisemite. Cînd mă gîndesc la deosebirea dintre situația de atunci și condițiile de deplină libertate de care se bucură obștea noastră azi, sînt nevoia — și nu numai pentru că sînt rabin — să

rostesc binecuvîntarea Șcheianu: „Binecuvîntat ești Tu, Doamne, că ne-ai învrednicit să trăim aceste vremuri”.

Sîntem, distinși oaspeți, și unii și alții Bnei Brith, fii ai aceluiași legămînt. Unii din prietenii noștri neevrei m-au întrebat înainte ce-i acesei Bnei Brith. Literal, înseamnă fiii legămîntului. Care legămînt? Este legămîntul sacru pe care părintele Avraam — care se nimește a fi tocmai eroul pericopei acestei săptămîni — l-a încheiat cu Dumnezeu pentru sine și pentru urmașii săi. Și, vorbind de urmași, este, cred, locul să subliniem că Avraam nu este doar părintele lui Itzhak, adică al evreilor, ci și al lui Ismael, din care descind arabii. Mai mult: literal, Avraam înseamnă גויים בני אבraham — părinte a multe popoare, înseamnă בני ישראל — dragoste de oameni, solidaritate umană. Acesta este spiritul tradiției și activității organizației Bnei Brith, al cărui președinte avem cîntea a-l saluta aici.

Mi-amintesc cît de impresionat am fost de primirea deosebit de cordială de care soția mea și eu am avut parte din partea acestei mari asociații, acum 15 ani, cînd am vizitat pentru prima dată Statele Unite ale Americii. Am simțit atunci cît de mare este interesul fraților noștri din America pentru noi, evrei din România, pentru obștea noastră. Prezența Dv., stimate domnule președinte, a d-nei Blumberg și a d-lui director Korey se înscrie în același context istoric.

După ce ați avut nu odată posibilitatea să ascultați ce vă relatează la New York Șef rabinul Rosen despre obștea sa, aveți acum posibilitatea să cunoașteți această obște la fața locului. Sîntem o comunitate cu o istorie multiseculară, care a fost decimată pe vremea lui Hitler, dar care după eliberarea României a renăscut din propria-i cenușă. În condițiile de deplină libertate religioasă garantată de Constituția și de legile țării, ne desfurăm activitatea pe toate tărîmurile vieții iudaice, ca o parte a poporului evreu și totodată

(Continuare în pag. V-a)

Versiuni ebraice ale Diviniei Comedii

A cunoscut oare Dante Alighieri evrei? Din notele autobiografice ale autorului sau din biografiile apărute mai tirziu nu se poate desprinde vreo indicație în această direcție. Cu atât mai puțin din opera sa. În Divinna Commedia sînt menționați aneori giudei, alteori ebrei. Primul termen se referă, în general, la un popor de altă religie decît cea creștină; cel de-al doilea, cînd se amintește de poporul biblic. După părerea cercetătorilor, Dante n-a cunoscut ebraica și dacă, uneori, în Divina Comedie apar termeni ebraici se socotește că sînt împrumutați din liturghia creștină sau din texte ale unor poeți contemporani cu ilustrul scriitor. S-a încercat răstălmăcirea unor pasaje ale celebrei opere pentru a se atribui autorului aprecieri defavorabile evreilor. Încercarea apare cu atât mai tendențioasă cu cît în călătoria sa imaginată prin iad, Dante nu pomeneste niciodată vreun evreu printre eretici, cămătari, falsificatori înținuși, deși — se știe — acestea erau păcate de care evreii erau, indeobște, învinuși la acea epocă.

Totuși, există unele indicații că Dante Alighieri a fost în legătură de pieteie cu poetul Immanuel ben Salomon Romi, numit Manuella. Medic, ebraist, exeget al Bibliei, cunoscător al Cabalei, pasionat de cercetări științifice, scriitor, Immanuel era o personalitate cunoscută în cercurile intelectuale italiene de la sfîrșitul secolului XIII și începutul celui de-al XIV-lea. O vreme a fost și conducătorul obștii evreiești din Roma. S-a născut în același an cu Dante — 1265 — și a murit nouă ani mai tirziu decît autorul Divinei Comedii. Își Immanuel frecventa aceeași cercuri ca și Dante este îndiscutabil. Poetul Bosone de Gubbio a vestit moartea lui Dante, cu care a fost prieten apropiat, scriind cîteva sonete pe care le-a adresat unor cunoscuți comuni. În corespondența dintre Gubbio și poetul Cino da Pistoia se găsește același schimb de sonete vestind moartea lui Immanuel. Intr-unele din aceste sonete numele lui Immanuel apare alături de cel al lui Dante.

Este, în orice caz, evident că Manuella a avut o legătură strînsă cu opera lui Dante. Printre scrierile sale se numără și Mahberet hatofet vâhaeden (Caietele iadului și raiului) în care mulți comentatori au văzut o parțială versiune ebraică a Divinei Comedii. Mai mult, comentarii ai timpului au susținut că Daniel, personajul care-l conduce pe autor în călătoria prin lumea cealaltă, — un prieten și sfătuitor — ar fi fost însuși Dante.

Importante puncte de contact apar și între concepțiile lui Hillel ben Samuel, talmudist, fizician (și filosof care a trăit în aceeași epocă la Verona. Și acesta a lăsat, printre multe sale lucrări, una intitulată Eden — gehinom (Raiul și iadul), în care problematica vieții viitoare este tratată în spiritul dantesc. Altă paralelă între perspectiva scriitoricească a lui Dante asupra lumii contemporane lui și celei viitoare a fost considerată cea a lui Iuda ben Moses Romano, văr cu Immanuel, care a scris, cîțiva ani după moartea lui Dante, o versiune iudeo-italiană a esenței filosofice a Purgatoriului și Paradisului, două din cărțile Divinei Comedii, pe care le-a însoțit de comentariile sale ebraice.

Mahberet hatene, un poem semnat de rabi Ahitub ben Isaac din Palermo, este o viziune alegorică o vieții viitoare, inspirată și ea vizibil din Divina Comedie. Fără a epuiza subiectul, notăm încă o prelucrare a operei lui Dante, cum este considerată lucrarea Mikdas Meat scrisă de rabi Moses ben Isaac Rieti, în 1416, cam la aproape un veac după moartea lui Dante.

Aprecierea de care s-a bucurat opera marelui scriitor italian în cercurile evreiești din epoca Renasterii este oglindită în faptul că ea era citată de mulți rabini în predicile lor. Oamenii de litere scriau comentarii pe marginea ei. Prima ediție completă a Divinei Comedii a fost tipărită de un tipograf evreu din Neapole, la 1477. Să mai menționăm că S. Fornigini a publicat în 1869 o traducere ebraică a primei părți a Divinei Comedii iar versiunea ebraică a celorlalte două părți, datorată lui S. Sabbadini, a rămas în manuscris. În 1944 a apărut prima traducere completă în ebraică a clasicei lucrări, în traducerea lui Immanuel Olsvanger.

La cea de-a 600-a comemorare a morții lui Dante Alighieri a apărut un sonet în limba ebraică, semnat de Samuel David Luzzatto, care a fost considerat de cercurile intelectuale europene unul din cele mai emoționante omagii aduse ilustrului scriitor italian.

S. GL.

Formarea cuvintelor noi ebraice

Descoperirile noi în știință și tehnică, invențiile, în general dezvoltarea societății umane au impus găsirea unor noi termeni de exprimare. În limbile moderne s-a recurs, în general, la tezaurul lingvistic al limbilor clasice — greacă și latina (telefon, televiziune, cronometru, grafologie, eutanasiu, psihoterapie etc.). Limba ebraică și-a găsit, în cele mai multe cazuri, expresia adecvată în propriile ei rădăcini. A fost cu atât mai complicat cu cît, pe la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului actual, cînd ebraica a redevinut o limbă vie, existau foarte multe cuvinte de uz curent care în vechiul vocabular ebraic nu figurau. Formarea acestor cuvinte prezintă interese nu numai pentru lingviști.

Astfel, la început pentru ceas s-a folosit în limba ebraică termenul *orlogin*, păstrîndu-se rădăcina greacă; cu timpul s-a ajuns la cuvîntul de astăzi *saon*, plecîndu-se de la *șaa* — oră. Cuvîntul *klav et*, traducere fidelă a expresiei germane *Zeitschrift* (timp scris) — ceea ce însemna ziar — a fost înlocuit cu *iton*, tot de la et (timp). Trenul fusese denumit *mesilat-barsel*, tot o transpunere din limba germană — *Bahn Eisen* (cale ferată), căruia i-a luat locul *rakevet*, mai simplu; acesta are și o derivație — *rakevel* apărut o dată cu construirea în Israel a două funiculare (*rakevel* = funicular). Terminația *kevel* este cuvîntul ebraic care înseamnă sîrmă. Unii au căutat că găsească în acest cuvînt o înrudire cu modernul *cablu*. S-ar putea, dar în acest caz și cuvîntul modern, cam la fel în multe limbi, își are inspirație biblică. Astfel, în Psalmi (149,8) se găsește acest termen care indică o notiune asemănătoare cu cea modernă, lanț sau legătură. Cam același lucru și cu expresia *mapa*, în ebraica modernă hartă, iar în Talmud apare cu înțeles de față de masă. În Profeți (Ieșia 23,7, Ieremiahu 31,9) se înțelnește cuvîntul *movil*, în sensul de a căra, a conduce, introdus în limba ebraică modernă cu același sens. Cuvîntul aduce foarte mult cu latinescul *mobile*. Probabil că tocmai această asemănare a făcut ca în Israel multe firme care se ocupă cu transportul de mărfuri sau călătorii să scrie pe firmă: „*movil-mobil*”, ceea ce reprezintă, de fapt, o repetare.

Instrumentele de măsurat au împrumutat rădăcina *mad* de la cuvîntul ebraic *madod* — a măsura. De aici *madhum* (în traducere literală măsurarea căldurii) — termometru, *madlahaz* (măsurarea presiunii) — barometru, *madghesem* (măsurarea ploii) — pluviometru. Aparate care

au legătură cu lumina au împrumutat rădăcina *or* (lumină), folosind-o ca sufix. Așa avem *migdador* — far (în traducere literală tornul luminii), *ramsor* — semafor (indicator luminos).

Un caz lingvistic interesant îl prezintă corespondentul cuvîntului cinematograf (în limbile moderne de la grecesul *kine-matographos* — imagini în mișcare). În ebraică a fost tradus prin *reinoa* (adică tot *imagini în mișcare*). Publicul n-a acceptat acest cuvînt și a adoptat expresia *kolnoa*. Și așa a rămas, deși expresia s-ar potrivea mai curînd altor invenții — radio sau gramfon — *kol* însemnînd sunet sau glas.

Și în sport s-au găsit termeni care, corespunzînd denumirilor din limbile moderne au totuși formația exclusiv ebraică. Pornind de la *kadur* — minge, avem *kadursal* — baschetbal, *kaduriad* — handbal și *kadurregel* — fotbal.

Uneori, însă, cuvîntul de origine străină a fost mai puternic decît cel cu rădăcina ebraică și s-a încetăținit, eliminînd pe cel ebraic. Așa s-a întimplat cu *telefon* care a înlocuit pe *sahrahok*.

În Biblie sînt pomenite bolile care pîdesc pe cei care păcătuesc: *daleket* și *plahefet* (Deuteronom 28,22). Structura acestor cuvinte a fost adoptată pentru termenii medicinii moderne. *Daleket* înseamnă în prezent congestie pulmonară, *sahefet* — tuberculoză. Folosind sufixul cuvîntelor biblice au fost formați termenii noi: *ademot* — rujeolă, pojar (de la *adam* — roșu), *jahevet* — (gălbînare (de la *kahov* — galben), *zakeret* — diabet (de la *zakar* — zahăr), *kalevet* — turbare (de la *kelev* — cîine) și așa mai departe. Există și „boli” ale societății moderne care sînt denumite prin cuvinte formate pe aceeași bază. Avem, de exemplu, *zahavet* și *najeret*, primul însemnînd tărăgănarea, amînarea (de la *zahov* — a trage, aici în sensul de „a trage de timp” ca să folosim un termen sportiv la modă), al doilea hărtogaria (de la *najar*-hirtie, în sensul de exces de formularistică).

Multe cuvinte sînt combinate din inițiale sau silabe ale mai multor cuvinte. *Tapuz* — portocală (de la *tapuah* — măr și *zahav aur*), *duah* — raport, dare de seamă (de la *din vaheșbon*).

Sînt, se înțelege, doar cîteva din numeroasele cuvinte cu care s-a îmbogățit vocabularul ebraic și care se împrăstiează mereu, sursa principală de creație reprezentînd-o însă tot milenara limbă a profetilor.

S. SEGAL

Întrebările lui Elie Wiesel

Elie Wiesel este un nume cunoscut cititorilor revistei noastre. A scris șase romane, o piesă de teatru, o carte de poezii, o carte de memorii, trei volume de eseuri, nuvele, reportaje. Dar nu bogata și variata sa activitate literară l-a făcut atît de cunoscut ci, mai ales, faptul că în lucrările sale, cum remarcă un critic, răzbat permanent „conștiința iudaismului contemporan”. De aceea bază a scrierilor sale o reprezintă holocaustul. Dar nu pur și simplu o descriere a ceea ce s-a petrecut. De fapt, spune Wiesel recent unui redactor al revistei „Present Tense” cu care a avut o convorbire, „noi nici nu știm ce s-a petrecut în timpul holocaustului... Cățile mele demonstrează imposibilitatea de a scrie despre holocaust”. De aceea el, Wiesel, scrie doar „în jurul holocaustului”.

Distincția este semnificativă. Poate că așa se și explică titlul primului său volum — „Și lumea a rămas tăcută”. Și astăzi Wiesel nu găsește răspuns la întrebarea cum de s-a putut în plin secol XX petrece o asemenea grozăvie și totuși lumea să nu se clatine din temelii ei? Scriitorul, care abia trecuse de vîrsta de zece ani cînd și-a văzut părinții, o soră, prieteni, masacrați la Buchenwald, evită detaliile asupra atrocităților fizice asociate holocaustului. Eroi săi sînt supraviețuitorii cu chinurile lor morale, cu întrebările lor. Wiesel nu dă răspuns acestor întrebări. „Nu, nu am răspunsuri — spune el redactorului lui „Present Tense” — sînt mai tare în întrebări decît în răspunsuri... Dacă ați ascultat cîteva conferințe ale mele sau dacă ați citit unele din cărțile pe care le-am publicat să nu credeți că știți ce s-a întimplat... Nimeni, în afara celor care au fost acolo nu poate ști ce a adevărat ce s-a petrecut.” Aceștia sînt cei ce „depun mărturie în cel mai adevărat și strict sens al cuvîntului... Nu ne putem opri. Trebuie să vorbim” — explică Wiesel care, prin toată lucrările sale, depune mărturie.

1 500 INSTALAȚII DE FORAJ

Uzina „1 Mai” din Ploiești a atins o cifră record: 1 500 instalații de foraj produse de la începutul fabricației. Retrospectiva acestui jubileu prilejuește unele comparații edificatoare. De la cîteva instalații realizate în primii ani de după Eliberare, uzina a ajuns să producă 86 piese în 1975, iar în numai 9 luni ale anului în curs, 77 asemenea instalații. A crescut și gradul lor de tehnicitate: de la 1 200 m adîncime de foraj pînă la 10 000 metri. Printre cele 34 tipuri de instalații de forare produse în acest an se remarcă recenta instalație FOMAR destinată forajului marin care și-a început activitatea în apele Mării Negre și F 500 aflată în experimentare. Instalațiile de foraj produse la Ploiești sînt exportate în peste 20 de țări.

SIMPOSION TEHNICO-ȘTIINȚIFIC

În stațiunea maritimă Neptun s-au desfășurat lucrările unui simpozion tehnico-științific, organizat de Întreprinderea de condiționare și livrare a produselor chimice și petroliere „CHIMPEX” din Constanța în colaborare cu firma „The Associated Octe company limited” din Marea Britanie. Alături de oaspeții britanici au participat specialiști români de la rafinării petroliere, unități și instituții de cercetare, centre de calcul electronic, reprezentanți ai Centralei de condiționare și livrare a produselor petroliere și ai Ministerului Industriei Chimice. S-au prezentat și s-au dezbătut interesante referate științifice privind probleme ale producției petroliere.

REALIZĂRI ALE ENERGETICIENILOR

Pînă la mijlocul lunii octombrie energeticienii termocentralei Govora au produs 70 milioane kilovați-oră peste prevederi, depășînd astfel de peste două ori angajamentul asumat pe anul 1976. Pe această bază a fost obținută o producție industrială suplimentară de circa 26 milioane lei.

APARAT MEDICAL ELECTRONIC

Salvamontişti de la Petroșani au realizat o interesantă trusă medicală, minusculă, destinată controlului medical în timpul transportului, cu sania, al unui accidentat pe munte. Două termometre electronice, dotate cu termosensori se instalează la membrele accidentatului, salvamontişti putînd citi pe un mic ecran, în permanență, temperatura corpului. Trusa conține și un stetoscop electronic, care emite semnale acustice prin care se controlează în permanență ritmul cardiac. Aparatele se instalează sub îmbrăcămîntea accidentatului. Pentru insuficiența cardiacă s-a construit și un defibrilator electronic miniaturizat. Trusa medicală va fi completată cu un aparat electronic pentru detectarea accidentațiilor sub avlanșe la 3—3,5 m.

Noul președinte al lui Alliance Israélite Universelle

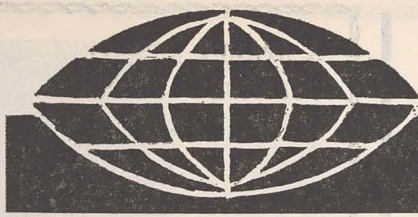
Dr. Jules Braunschwig a fost ales de curând președinte al organizației „Alliance Israélite Universelle”, funcție devenită vacantă în urma decedului fostului președinte, cunoscutul jurist francez René Cassin, laureat al Premiului Nobel pentru Pace. O dată cu noul președinte, au fost cooptați în comitetul central al Alianței dl. Raymond Aron, profesor la College de France, dl. Bernard Halpern, membru al Academiei de medicină și de știință, profesor de imunologie la College de France și dl. Raymond Levy, vicepreședinte al unei mari societăți petroliere franceze. Noile numiri se înscriu în tradiția organizației care, de-a lungul celor peste 100 de ani de existență, a numărat printre conducătorii ei distinși membri ai obștii evreiești din Franța, oameni care au definit, în același timp, locuri de prestigiu în viața culturală, științifică și socială a patriei lor.

În chemarea adresată în urmă cu aproape 120 de ani de către comitetul de inițiativă, compus din 17 personalități din Franța, în frunte cu rabinul Aristide Astruc și Isidor Cohen, editorul publicațiilor „Archives Israelites”, Alianța preciza astfel programul ei: „Apărarea onoarei iudaismului împotriva defăimării și agresiunii, încurajarea străduințelor evreilor spre emancipare, întărirea lor spirituală prin răspândirea culturii, sprijinirea învățământului și cultivarea încadrării în meserii”. Chemarea a fost publicată în traducere în limbile ebraică, arabă și germană și a stîrnit un puternic ecou. La finele anului 1860 s-a constituit primul comitet central al Alianței, compus din 23 de persoane.

În spiritul chemării inițiale și-a desfășurat „Alliance Israélite Universelle” activitatea în decurs de peste un secol. Ea a contribuit efectiv la emanciparea evreilor în diverse regiuni ale lumii, a desfășurat o intensă activitate de asistență socială care a cuprins nu numai populația evrească. O deosebită atenție a acordat Alianța problemelor culturale. Ea a acționat cu perseverență pentru înființarea unei largi rețele de școli, a acordat subvenții pentru întreținerea lor — lucru deosebit de important în perioade și în țări în care școlile de stat erau închise elevilor evrei. De asemenea, Alianța a editat o serie de publicații, dintre care menționăm *Paix et Droit, Cahiers, Mahberet* și a editat cărți și dicționare. Sub egida Alianței s-au întreprins cercetări istorice și științifice privind trecutul și viața diverselor obști evreiești.

Actualul președinte al lui „Alliance Israélite Universelle” are la activul său o îndelungată experiență. El este încă din 1932, pe cînd nu avea decît 23 de ani, membru în comitetul central al Alianței. Anii războiului și ocupației i-a petrecut în captivitate, iar după eliberare a contribuit, alături de René Cassin, al cărui vicepreședinte a devenit în 1946 la refacerea organizației. Este unul din artiștii colaborării Alianței cu organizațiile evreiești din Statele Unite, Canada și alte țări. El a fost în permanență preocupat de problemele educației și culturale, conducînd — din 1960 — Comisia școlilor. Este, de asemenea, fondatorul școlii Maimonide din Paris, instituit de studii iudaice.

Preluîndu-și oficial funcția, pe care o gira de cîteva luni, d. Jules Braunschwig s-a angajat să continue tradiția organizației care, de peste un secol, slujește culturii iudaice și apropierii între popoare. Recunoscută de către autoritățile franceze ca instituție de utilitate publică, „Alliance Israélite Universelle” este în prezent reprezentată prin delegați, prin comitete de sprijin sau prin organizații afiliate în mai multe țări. O rețea de 60 de școli cu peste 13.000 de elevi, publicațiile pe care le editează — printre care *les Nouveaux Cahiers* — sînt doar cîteva exemple ale contribuției Alianței la dezvoltarea culturii iudaice.

meridiane

Monument arhitectonic, dar nu numai atît...

De cele mai multe ori, trecătorii care traversează Plätzerstrasse din orașul ves-german Ahrweiler se opresc în fața clădirii de la nr. 40, care contrastează vizibil cu imobilele inconjurătoare. Deși minată de vreme, clădirea în stil maur — pe frontispiciul căreia străjuiesc două table ale legii, pe care sînt incrustate cele zece porunci — impresionează încă prin frumusețea ei. Este vorba de sinagoga ridicată aici în anul 1894, operă a arhitectului Gronert din Remangen, bine cunoscut la vremea sa.

Festivitățile de tinosire a sfîntului lăcaș au durat trei zile (21, 22 și 23 octombrie 1894). Pe atunci locuiau la Ahrweiler 80 de evrei. Dar la inaugurare a participat aproape toată populația orașului. Procesiunea transferării sulurilor sfinte ale Torei de la improvizata casă de rugăciune la impunătoarea sinagogă a fost urmată de o mare mulțime; pe străzi cînta fanfara militară; comunitatea evreiască, deși puțin numeroasă, se bucura de stîmă cetățenilor. La sinagogă au avut loc ceremoniile de rigoare, iar în ultima seară comunitatea a oferit un bal în cinstea evenimentului. Cu timpul, numărul evreilor din Ahrweiler a scăzut, la venirea hitleristilor la putere, în 1933, aflîndu-se acolo doar 42 de locuitori de origine evreiască.

Tragicul sfîrșit al comunității evreiești din Ahrweiler se oglindește într-un document aflat în arhivele regionale. Este o adresă a primarului local către Gestapo-ul din Koblenz, „18 septembrie 1941... În orașul nostru — se scrie în document — domnește o mare agitație împotriva evreilor care mai locuiesc aici. Placarde amenințătoare sînt afișate pe zidurile locuințelor lor și răspîndite pe străzi... Pietrele funerare din cimitirul evreiesc au fost răsturnate și sfărîmate... Deoarece aceste agitații cresc zi de zi, am considerat că este nimerit, pentru a-i putea supraveghea mai bine, să adunăm familiile de evrei în clădirea de pe Plätzerstrasse nr. 40, destul de încapătoare pentru adăpostirea celor trei familii, mai ales că acolo ei întrețin încă o sală de rugăciune...”

Așadar, sinagoga din Ahrweiler a servit o vreme și ca ghețo. Ce s-a ales din familiile de acolo nu se știe. Probabil că au luat drumul lagărelor morții sau crematoriilor, ca atîtea milioane de coreligionari ai lor. Au rămas în picioare zidurile sinagogii, pe frontispiciul căreia străjuiesc cele două table ale Decalogului. În urmă

cu cîțiva ani s-a propus ca aceste table să fie date jos și strămutate în muzeul local. Propunerea a fost respinsă pentru a nu se strica fațada clădirii, monument arhitectonic și istoric în același timp. O istorie care stînjește uneori — dar prin asta cu atît mai grăitoare.

Evreii din Maroc

Semnalăm, într-un număr anterior, vizita unei delegații rabinice americane în Maroc. Delegația a fost primită de regele Hasan II și a vizitat mausoleul și moscheia suveranului defunct, Mohamed V. Autoritățile marocane au ținut să sublinieze că este vorba de un eveniment deosebit, căci — pînă la această dată — în Maroc nu s-a permis nici unei persoane nemusulmane de a intra într-o moscheie. Primii care au obținut o asemenea permisiune, se remarcă, au fost dieci rabinii. Comunitatea evreiască din Maroc este una din cele mai vechi din lume, avînd un trecut istoric remarcabil. Aceasta a fost, de altfel, și mobilul care a îndemnat delegația rabinică americană să întreprindă călătoria. Au fost culese informații și cercetate documente și vestigii atestînd trecutul multiseclar al comunității evreiești din Maroc, s-au primit — din partea specialiștilor locali — explicații privind tradițiile de cult locale care s-au transmis de-a lungul secolelor pe cale orală și prin intermediul unor manuscrise ebraice.

După primul război mondial, comunitatea evreilor din Maroc număra peste 27.000 membri. În prezent, populația evreiască este estimată la 20—25.000. Cam două treimi din aceștia locuiesc la Casablanca, capitala economică a regatului. Alte comunități sînt la Rabat, Marakesh, Meknes, Fez și Tanger. În orașele cu populație evreiască funcționează sinagogi, există centre comunitare care se ocupă cu probleme de cult, cultură și asistență socială; toate aceste centre sînt grupate într-un organism central cu sediul la Casablanca, Consiliul comunității.

Evreii marocani cu care au stat de vorbă rabinii americani au afirmat că „raporturile lor cu autoritățile marocane sînt cordiale”.

Pe o stradă din orașul alsacian Traenheim au apărut recent tăblițe cu noua denumire „Rue du Grand-rabin Isaac Schwartz, 1876—1952”. Se aduce astfel un omagiu fostului Șef rabin al Franței, la împlinirea unui secol de la nașterea sa în această localitate.

Descinzînd dintr-o familie înstărită a Traenheimului, familie înrudită cu Debré-ii, Isaac-Isaiah Schwartz, al cărui tată a fost consilier municipal, a plecat la vîrsta de 14 ani la Paris, consacrindu-se studiilor rabinice. La vîrsta de 20 de ani a primit atestatul de Mare-rabin. Prima sa funcție n-a fost însă propriu-zis rabinică. El a activat cîțiva ani ca bibliotecar al Marelui rabin Zadok Kahn. Mai tîrziu a pîstorit comunitățile din Marsilia, Bayonne, Bordeaux. Ceea ce se remarcă este că a funcționat ca rabin atît al unor comunități sefarde cît și askenaze, bucurîndu-se de respectul și aprecierea unanimă. După primul război mondial, în 1919, a fost invitat să preia funcția de prim rabin al orașului Strasbourg. 20 de ani mai tîrziu, în 1939 — adică în preajma celui de-al doilea război mondial

— i se încredințază funcția de mare cînst, dar și de mare răspundere, de Șef rabin al Franței. Un an mai tîrziu, în iunie 1940, cînd administrația franceză s-a mutat la Vichy, rabinul șef a primit dispoziția să o urmeze.

Pentru rabinul șef, ca și pentru comunitatea pe care o păstorește, începe o epocă tragică. Marele rabin Isaac-Isaiah Schwartz dovedește mult curaj; el se opune prin intervenții directe scrise sau orale, măsurilor vexatorii împotriva populației evreiești. Totodată se află în fruntea activităților de ajutorare și salvare a coreligionarilor rămași în teritoriile ocupate de nașiști. Această activitate a nemulțumit într-atît autoritățile încît l-au lăsat pe seama Gestapoului. Cu ajutorul unor prieteni care i-au procurat acte false, rabinul Isaac-Isaiah Schwartz s-a refugiat într-un sat din Ardeni unde a trăit pînă la finele războiului. În afară de fiul său, Jacques, actualmente profesor la facultatea de litere a universității din Strasbourg, doar pastorul local cunoștea adevărata identitate a „domnului Sicard”.

Personalitate remarcabilă a iudaismului din Franța, marele rabin Isaac-Isaiah Schwartz a decedat în 1952, după ce a mai pîstorit o vreme la Strasbourg.

La omagierea memoriei sale s-au asociat obștii evreiești și autoritățile franceze, în frunte cu deputatul departamentului, ca și delegații ai mișcării de rezistență.

NOI DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

Din nou senzație în lumea arheologică: o echipă ce execută săpături în localitatea Izbet Sartie din Israel a scos la lumină două tăblițe de argilă pe care sînt gravate 80 de litere ebraice, dispuse pe cinci rînduri. Se pare că acestea ar constitui cele mai vechi specimene de scriere ebraică, cunoscute pînă în prezent. Prină la această descoperire faimosul calendar Gezer din secolul X î.e.n. era socotit ca cea mai veche scriere.

Inscripțiile nu au putut fi încă descifrate din cauza eroziunii argilei, dar specialiștii speră s-o facă în curînd.

Corespondenților de presă care au vizitat șantierul arheologic, li s-a comunicat că Izbet Sartie s-ar identifica cu Even Ezer menționată în capitolul 4 din cartea I din Șmuel: „Și au pîșit israeliții împotriva filistenilor cu război și au tăbărit la Eben-Ezer iar filistenii au tăbărit la Afez”. În speranța de a se reface după ce fuseseră învinși de către filistenii, israeliții au adus chivotul sfînt de la Șilo la Even Ezer, dar filistenii auzind bucuria israeliților la venirea chivotului sfînt, i-au atacat imediat și au ucis aproape 30.000 de oameni.

În vîrful promontoriului stîncos Izbet Sartie au fost descoperite zidurile unei cetăți de 10 x 15 metri precum și alte construcții pe laturile estice și nordice. Cum pe aceste terenuri nu au fost descoperite urme ale unor lupte, dr. Israel Finkelstein de la universitatea Bar-Ilan, presupune că locul ar fi fost mai degrabă abandonat decît cucerit prin lupte.

Cercetările arheologice au scos la iveală lucrări interesante și în alte zone. Așa, săpăturile de la Tel Ber-Seva care au ținut opt ani au dus la descoperirea unei așezări din vremea regelui Saul (secolul II î.e.n.) precum și a unei cetăți înconjurate de ziduri din vremea regelui David.

În așezarea deschisă au fost descoperite mai multe fîntîni adînci care serveau și de hambare de cereale.

Una dintre cele mai interesante descoperiri o reprezintă un altar pe care se mai zăresc urmele jertfelor. Altarul a fost distrus de Sanherib în anul 701 î.e.n.

RESTITUIRE

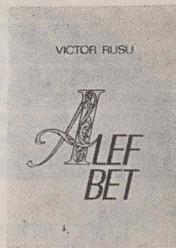
Muzeul regional din Württemberg, (R.F.G.) a reintrat în posesia unei opere de artă distapărată de la castelul din Stuttgart în sec. XIX. Este vorba de un gobelin (5,36 mp) care reprezintă moartea regelui Saul în războiul dintre iudei și filistenii. Scena redă sugestiv o dramatică acțiune de luptă. O scurtă inscripție, în partea de sus a tabloului, citează din profetul Șemuel fragmentul în care se spune că regele Saul, grav rănit de o săgeată dușmăniă ia sabia din mina scutierului său și se omoară spre a nu cădea în mina inamicului. Gobelinul a fost achiziționat la o licitație care a avut loc recent la Londra.

CARNET

Șalom, părinte Cornițescu!

- Șalom, părinte Cornițescu! De unde dețineți acest ivrit cursiv pe care-l vorbiți?
- De la Universitatea ebraică din Ierusalim, ale cărei cursuri le-am urmat în perioada 1974—75.
- Cum ați ajuns acolo?
- După absolvirea Institutului teologic din București, am fost trimis la specializare de către Patriarhia Română.
- În ce domeniu?
- În domeniul ebraice biblice și moderne. Totodată, am folosit anii de specializare spre a aduna material pentru teza de doctorat...
- Cu subiectul?
- Săpăturile arheologice din Țara sfântă și consecințele descoperirilor din ultimii ani asupra concepțiilor noastre despre lumea biblică.
- Înaintea acestor cursuri ați avut unele cunoștințe de limbă ebraică?
- La Institutul de teologie am urmat, ca toți studenții, în primii doi ani, cursul de ebraică biblică, predat de părintele prof. dr. Mircea Chealdă. La această disciplină am avut numai nota 10. De limbă ebraică m-a apropiat apoi tema aleasă pentru lucrarea de licență.
- Anume?
- Profețiile mesianice în cartea profetului Ezekiel. La admiterea la doctorat mi-am ales de asemenea un subiect pentru secția biblică.
- Și aceste cunoștințe prealabile v-au înlesnit, desigur, adaptarea la rigourile învățământului universitar...
- Într-o oarecare măsură. Restul l-au făcut amabilițate plină de bunăvoință a profesorilor și sirguința studentului.
- Înțeleg că începutul nu a fost chiar ușor...
- Cum ar fi putut să fie? Un an a fost pregătitor, la ulpan, apoi a urmat studiul universitar propriu-zis.
- Ce facultate ați urmat?
- Ebraica biblică, predată de prof. S. Cogăț și un curs de arameică. Și bineînțeles, ivritul modern, vorbit azi.
- Ce vi s-a părut deosebit în felul de predare al profesorilor?
- Claritatea expunerii. Felul în care căutau să fixeze cunoștințele în conștiința studenților, cum știau să facă să ni se pară concrete chiar și cele mai abstracte noțiuni.
- Poate ne dați un exemplu.
- Mi-amintesc că pentru a explica verbul agder, a defini, profesorul ne-a semnalat că vine de la substantivul geder, gard. De aici, agder, a îngădi, a defini. Evident că în acest fel noțiunea ne-a devenit imediat fixată și achiziția ei definitivă.
- Și în afara studiilor lingvistice? Mă refer la interesul Dv. pentru arheologie...
- Și în acest domeniu șederea mea la Ierusalim a fost foarte folositoare. Am avut profesori minunați, d. Iehiel Kara și alții, care mi-au călăuzit pașii. Dorința de a mă documenta m-a purtat în toată țara și cu deosebire la locurile sfinte. Am fost și în nord, și în sud, de mai multe ori la Qumran, căci faimoasele manuscrise ocupă un loc deosebit în teza mea de doctorat.
- Dar la Kotel ați fost?
- S-ar fi putut altfel? Am fost de mai multe ori și de fiecare dată am avut sentimentul că aici mă aflu cel mai aproape de sursele biblice. De altfel, prezența la Zidul de apus este asociată în memoria mea de o trăire personală...
- Despre ce este vorba?
- Acolo am văzut și am descifrat eu însumi textul de pe un Sefer Tora. Din bibliile citisem în original și înainte, dar un Sefer Tora am văzut acolo.
- Revenit la București în ce măsură vă sînt utile cursurile ce le-ați urmat la Ierusalim?
- În cadrul catedrei conduse de părintele prof. dr. Chealdă sînt asistent pentru limba ebraică. În afară de activitatea didactică, sînt împrejurări cînd cunoștințele mele folosesc și în alt fel. Așa, cu prilejul vizitei pe care d. Itzhak Rafael, ministrul cultelor statului Israel a făcut-o Prea Fericitului Justinian, am fost solicitat să traduc cuvîntările ce s-au rostit. A fost prima dată cînd am făcut-o în public, și desigur, nu fără emoții. Dar, așa cum v-am spus, munca de bază o desfășor la Institut.
- Același institut la care v-ați făcut studiile...
- Între anii 1961—1965. Apoi, între anii 65—68 am făcut doctoratul.
- Astăzi aveți vîrsta de...
- 35 de ani. Și ca să răspund curiozității Dv. nemărturisite, m-am născut în comuna Carsula, județul Dolj.
- Sînteți, cum s-ar spune, oltean get-beget. Și ați citit dintr-un Sefer Tora, la Ierusalim, la Kotel...
- Înțeleg că este o sublimare ziaristică. Ca om de știință, eu vreau să amintesc că nu sînt primul. Studiul limbii ebraice are în învățământul teologic românesc tradiții. De altfel, fără o cunoaștere a surselor biblice, creștinismul nu poate fi înțeles pînă la capăt.
- Există, într-adevăr, precursori iluștri. Gala Galaction, părintele Elie Radu... Acum citiva ani scriitorul Dumitru Mitru mi-a arătat un manuscris al lui Sadoveanu, cu o traducere a Psalmilor. Vrajitorul limbii românești asociate la întreprinderea de traducere din original a versetelor lui David pe un erudit talmudist ieșean, pe nume Moses Duff.
- Am auzit de el. În ce mă privește, aspirațiile mele sînt mult mai modeste. Dorința mea e să înțeleg viitorilor preoți accesul la sursele biblice, să se poată folosi eventual de o frază, de un citat în original. Acesta e obiectivul meu în stadiul actual.
- Și într-o perspectivă mai îndepărtată?
- Să mă încumet? Într-o perspectivă mai largă nutresc gîndul să încerc a traduce Biblia, sau măcar părți importante, direct din ebraică. Căci traduceri actuale sînt din grecește, așa cum pe vremea lui Dosoftei erau din slavonă. O versiune transpusă din original ar îmbogăți, socot, spațiul biblic de la noi.
- E un gînd înalt, cu adevărat un gînd înalt. Vă doresc să-l împliniți într-o zi. Vă doresc succes, părinte Cornițescu.
- Toda Raba și Șalom!

VICTOR RUSU

A APĂRUT
VOLUMUL

Culegere de articole apărute în „Carnet”
de VICTOR RUSU
396 de pagini, lei 17
Cartea se poate procura de la comunitățile evreiești din țară sau de la F.C.E. trimițînd costul prin mandat poștal pe adresa: F.C.E. București, cont BNR 45.10.7.062, sector 4. A se indica pe verso: „pentru volumul Alef-Bet”.

UN FIU AL TÎRGULUI

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Prefața la volumul „Alef-Bet”

„Noaptea în târgul vechi”, poemul dramatic al lui I. L. Pereț, a răscolit conștiința generației noastre. Cu forța geniului, clasicul literaturii idiș a evocat tipuri de neuitat din târgul vechi, în care veacuri de-a rîndul au viețuit evreii din răsăritul Europei. Într-o montare de neuitat, regisorul-poet Iacob Sternberg a făcut să evolueze înaintea noastră stafia îmbrăcată în giulgiuri albe ce-și părăseau mormintele, evadau de sub lespețele de pe care vîntul și ploaia au șters de mult inscripțiile... Iși părăseau mormintele spre a veni să clevească, să glumească, să dăntuiască în piațeta din fața sinagogii, martora atîtor generații care s-au succedat în spațiul strîmt al târgului.

Cu imensă dragoste pentru o lume ajunsă la crepuscul, dar pe care el nu vroia s-o lase acoperită de vîlul uitării, Iacob Sternberg, precum altădată profetul Iehzekel, a răscolit mormintele, trezînd la viață legiuni de eroi anonimi, cu înfăptuirea și moravurile proprii, cu naivele lor idealuri și cu amarele lor deziluzii...

Născut și trăindu-și copilăria și adolescența într-un ștetl — târg moldovenesc din perioada antebelică — Victor Rusu săvîrșește în aceste file de carnet același pios și nobil act omagial față de personajele anonime care puteau fi înțeluite acum o jumătate de veac, pe ulițele și în căsuțele din târgul său natal — Botoșani.

Deceniile care au urmat și în care întregul iudaism a trăit urgia nimicirii naziste și miracolul renașterii au transformat târgul tradițional într-o piașă și romantică amintire. De mult personajele sale își dorm somnul de veci în țîmțîrim. Cu bagheta harului său, Victor Rusu învie morții. El pășeste pe ulițele târgului de altădată, descoperă acolo sumedenie de Boțe Șvaig, oameni simpli, anonimi, pușete idn, care toată viața au trudit din greu din zori și pînă noaptea, de multe ori s-au culcat flămînzii și care nicicînd nu și-ar fi închipuit că într-o bună zi vor fi smulși din obscură, anonima lor existență. Umbliind, parcă, în virful degetelor, Victor Rusu ia de dină aceste minunate exemplare umane și le dă „felia de piine cu unt” ce li se cuvenea de mult; îi așează prin intermediul acestei cărți în galeria eroilor istoriei încă nescrise a obștei evreiești din România.

De mulți ani încoace, din două în două săptămîni Victor Rusu oficiază un neasemuit serviciu divin: tipărește cite un nou exemplar al „Revistei culturii mozaic”. Mii de cititori ai revistei, evrei și neevrei, așteaptă cu nerăbdare acest nou-născut, la a cărui gestație Victor Rusu depune necontenit rîvnă, dragoste, talent și credință.

Din colecția „Revistei culturii mozaic” au fost desprinse medalioanele din acest volum. Sînt convins că ele vor fi citite cu nesăț și că ele vor trezi nu numai duioase aduceri aminte ci și luminoasă speranță și încredere în om și omenie.

DECESE

În perioada 26 octombrie — 10 noiembrie 1976, în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înhumate:

Stern Maria (60 ani) Aleea Aliorului 1; Franco Adriana (78) Bd. Mărășești 49; Marcovici Maria (83) Bd. Muncii 88; Erbeceanu Solomon (69) Pascal 13; Lerner Moise (57) Olteni 49; Garfunkel R. Leia (80) Bradului 24; Cristescu Rosita (78) Verzișor 60; Diamant Marcu (92) Dudești 69; Liber Janeta (76) Aleea Brașov 60; Gruenberg Iancu (83) Furmoasă 28; Reiza Blima Cerna (66) Cernisoara 80; Pintel Sifra (70) Timișul de Jos 3; Lazăr Ghitla (83) Galați, Serii 28; Michelson Moscu (79) Morilor 4; Iancu Dvoira (80) Aurora 5.

Cu adîncă durere, anunțăm pierderea după o lungă și grea suferință, a scumpei noastre mame și bunică

SERENA SCHWARTZ
80 ani

Înmormîntarea a avut loc duminică 24 octombrie a.c. în cimitirul evreiesc din Sibiu.

COMEMORARE

O delegație a Teatrului de stat din Brno (Cehoslovacia) a depus o coroană de flori pe mormîntul artistului Hugo Hass din cimitirul evreiesc al orașului, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la nașterea sa. Teatrul Național din Praga, pe a cărui scenă a jucat Hugo Hass a ridicat monumentul funerar al artistului.

Renée soție, Theodor, Florica și Alexandru, fiu noră și nepot, Rosalie, soră, Max și Leon frați, cumnate, nepoată, nepoți, mulțumesc domnului Șef rabin Moses Rosen și tuturor care le-au fost aproape în durerea ce le-a pricinuit decesul dragului lor

NATAN CHARAS
pensionar

fost contabil șef al Direcției generale de construcții speciale din Ministerul construcțiilor, înmormîntat în cimitirul din șoseaua Giurgiului în ziua de 13 octombrie 1976 (19 Tișri 5737)

Familiele Friedmann, Rosen și Zimmer, amintesc cu aceiași durere că la 15 noiembrie se împlinește un an de la înțetarea din viață a scumpei lor

LUȚA FRIEDMANN

Numele și amintirea ei vor rămîne binecuvîntate pentru totdauna.

Veșnic nemîngîiați și profund îndureați, Efla soție, Efraim și Solo, fii, David Spigler, cumnat, Mendel Rotenberg, văr, colegi, prieteni și cunoscuți anunță înțetarea din viață, după o lungă și grea suferință, la 18 Tișri (12 octombrie a.c.) a scumpului nostru

SUHAR LUPOVICI
de 75 ani

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 13 octombrie 1976, la cimitirul evreiesc din Roman.

Nu-l vom da uitării niciodată!

Cabalistul din Stri

(Urmare din pag. I-a)

tă acuzator ochii incandescenti spre cer, atunci când povara suferințelor devine insuportabilă: „Nu te pot pricepe, Părinte... Nu văd măriniția ta, nu văd legea ta... Dar, în fond, nu e vorba de nici o abdicare din partea martirului din Stri — și, desigur, nici de vreo reacție emoțională ascunsă (spaimă, deznaudeje ori remanere). Dimpotrivă impulsul care-l conduce izvorăște din straturile de mult cristalizate ale conștiinței: e se nevoie de a fi consecvent cu credința sa de o viață întreagă, de a nu se dezice de convingerea că tot ce s-a întâmplat exprimă voința divinității și trebuie îndurat chiar dacă depășește puterea noastră de înțelegere. Este laitmotivul gindurilor sale: „In fiecare clipă sint al Tău, Creatorule... Dacă asta e dorința Ta, Părinte, atunci e și dorința mea...”

Nu mai că am săvârși o eroare dacă am vedea în fidelitatea cabalistului din Stri doar expresia unei dependențe automate și sterile, doar o manifestare de mistică rudimentară. Raționalitatea evreiască ar fi astfel dezmințită. Unde este, atunci principiul superior care dirijează relația divinitate—om? Iată-l, rostit de rabin, în două versuri din care radiază tilcul întregului poem: „Mai curind să fie vărsate singele nostru, decât să-l vărsăm noi pe al altora”...

Un patetic imn al vieții răsună în aceste câteva cuvinte. Cabalistul din Stri merge la moarte fericit că nu s-a născut ugaș, că nu el este acela care incalcă porunca „să nu ucizi!”. Așa se explică totul — și lumina care îl transfigurează, și dansul său extatic și proslăvirea repetată a divinității. El își acceptă sfârșitul în numele adorației sale față de ceea ce este viu, ca exponent al unui popor pentru care istoria inseamnă, înainte de toate, luptă înverșunată pentru viață.

O dragoste de viață care știe să-i umanizeze, cu generozitate, chiar și pe cei ce o profanează. În epilogul poemului, unul dintre călăreții trăiește o revelație: ochii ridică spre văzduhuri ai cabalistului, minile sale încleștează pe ramurile unui copac și evocă crucea de lângă fîntina din îndepărtatul său sat natal, pe care atrîm, bătut în cuie, Isus Nazarineanul. Cutremurat, ostașul îl aude pe rabin șoptind cunoscuta implorare: „De ce mă părăsești Doamne?”.

„Era o halucinație. Cabalistul din Stri murise fără a pune vreo întrebare.

A. LEIENER

P.S. Ținem să omagiem aici actul de cultură și de pietate săvârșit de valorosul om de carte și conferențiar Șulim Rubin-gher în amintirea lui Iacob Friedman. Interesanta prelegere pe care i-a consacrat-o a evidențiat, între altele, și sublimul tragic al figurii cabalistului din Stri.

Au devenit Bar Mitzva

Sorin Moscovicci
DorohoiEdgar-Oliver Lemel
București

Israel și Diaspora

Ce loc ocupă diaspora în istoria poporului evreu? Care sint particularitățile diasporei în epoca noastră? Ce modificări a adus diasporei existența statului Israel? Iată câteva din problemele care au format subiectul prelegerii-dialog prezentată de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen și d. Victor Rusu în cadrul seriei de Metzlei Șabat din 30 octombrie a.c.

A urmat un concert, susținut de formația orchestrală „Hazamir”, dirijată de d. Anatol Dub. Prezentarea a fost făcut de scriitorul și muzicologul G. George Sbarcea, care la început a făcut o emoționantă evocare a comunității evreiești din Toplița, pe care a cunoscut-o în anii copilăriei. Atunci ei acolo — a arătat vorbitorul — am învățat să-i stimez și să-i prețuiesc pe evreii din rîndul cărora, din copilărie, am avut prieteni.

Programul concertului a fost alcătuit din piese de compozitori Anatol Vieru, Dumitru Bughici, Mendelsohn-Bartoldy. De mult succes s-au bucurat Ada Frint și Anatol Dub, care au interpretat, la vioară și pian, un preludiu de Glier precum și Vladimir Nemțeanu, laureat al premiului internațional „Paganini” din Genova, care a executat la vioară o piesă de Paganini.

„VIZITA ÎN ROMÂNIA,
UN EVENIMENT DE NEUITAT”
Declarațiile rabinului M. Kirschblum

După cum am relatat într-un număr anterior, în perioada sărbătorilor de toamnă obște noastră a primit vizita d-lui rabin dr. Mordehai Kirschblum, din conducerea Agenției Evreiești. D-sa a vizitat mai multe comunități, a asistat la serviciile divine de Roș Hașana și Iom Kipur și a avut posibilitatea să cunoască de aproape viața noastră comunitară. Revenit la Ierusalim, a împărtășit impresiile sale presei și unor foruri oficiale. Reproducem aici declarația pe care a făcut-o în sediția din 19 octombrie a.c. a conducerei Agenției Evreiești.

„Vizita în România a fost pentru mine un eveniment de neuitat, căci am găsit în această republică socialistă o comunitate evreiască activă și bine organizată, cu o viață ce pulsează din plin, în pofida reducerii ei numerice. Am vizitat nu numai comunitățile din București și Iași, ci și comunități mici, dar cu un trecut mare, constatînd că și ele sint active în toate domeniile vieții evreiești. Am văzut sinagogi unde se oficiază zilnic, dimineața și seara; cursuri în care se studiază limba ebraică, în măsura posibilităților, ținînd seama de lipsa de melandimi. Se desfășoară o activitate de asistență socială remarcabilă: la București, de pildă, se trimite zilnic hrană caldă la 300 persoane ce nu se pot deplasa pînă la restaurant ritual, care servește masa la circa o mie de persoane, la prețuri reduse, pentru cei mai mulți simbolice. Se distribuie îmbrăcăminte de iarnă coreli-gionarilor bătrîni sau bolnavi, în toate comunitățile din țară. Este asigurată asistența medicală calificată, inclusiv stomatologică. Există cămine de bătrîni și cămine-spital pentru bolnavii cronici.

O impresie deosebită mi-a făcut tineretul minunat, pe care l-am găsit la comunități și la Federație, unde studiază cu sîrguință limba ebraică, participă la seriile de Oneg Șabat, intonînd cu entuziasm Zemirot, cîntece despre Sabat și Ierusalaim. În fiecare dintre comunitățile vizitate am găsit coruri pe care ascultînd-le am simțit cit de puternic este atașamentul membrilor săi față de iudaism.

Toată această minunată activitate sfințită este rodul gîndirii și faptei Șef rabinului dr. Moses Rosen, care este venerat de întreaga obște. Ea stă mărturie a atitudinii înțeleghătoare și profund umaniste a guvernului român, căci fără această înțelegere realizările amintite nu ar fi fost cu putință.

Viața obștei evreiești din România, sub toate aspectele și particularitățile ei, se află sub îndrumarea atentă și înțeleghătoare a eminentului ei conducător

spiritual. Cadrul ei este religia și tradiția noastră străveche.

Din fericire, la invitația Șef rabinului dr. Rosen am vizitat România în perioada marilor sărbători de toamnă, avînd astfel posibilitatea să întîlnesc masele de coreligionari în temple și sinagogi. Cu lacrimi de bucurie și emoție am privit Templul coral plin cu aproape 1300 credincioși, care, în picioare, rosteau cu evlavie versetul: „Dumnezeu este stăpînul nostru” și: „La anul la Ierusalim”. În acele clipe înălțătoare, mi-am zis: „Cinstea autorităților de Stat ale României socialiste, care asigură deplina libertate religioasă, cinstea Șef rabinului Rosen, care a știut să pună în evidență că nu există nici o contradicție între a fi cetățean loial al acestei țări și totodată a fi credincios religiei și tradiției noastre străvechi”.

Am avut o întrevedere de o oră cu conducătorul Departamentului Cultelor, domnul Gheorghe Nenciu, cărui i-am arătat cit de mult prețuiesc evreii din lumea întreagă faptul că în Republica Socialistă România coreli-gionarii noștri au posibilitatea de a se afirma ca etrei. „În țara noastră, viața religioasă se desfășoară normal, a subliniat d-sa, adăugînd că este bucuros să audă de la mine că acest lucru găsește apreciere în cercurile evreiești din străinătate. Este știut — a declarat d-sa — că evreii sint cetățeni devotați țării și totodată păstrători ai credinței lor, fără a exista vreo contradicție în aceasta. Desigur că noi construim socialismul în țara noastră și sintem mindri de acest lucru. Dar țara noastră este patria tuturor cetățenilor săi, indiferent de naționalitate sau credință”.

Conducătorul Departamentului Cultelor a elogiat personalitatea Șef rabinului Rosen, arînd că este unul dintre șefii eminentei de cult, devotat cu trup și suflet misiunii sale, pe care o îndeplinește cu înțelepciune și tact. „Nicio dată noi nu-i indicăm d-lui Șef rabin ce să spună sau ce să facă, deoarece d-sa știe întotdeauna să desfășoare activitatea culturală fără a aduce vreun prejudiciu intereselor de Stat.”

Oaspetele a adresat mulțumiri guvernului pentru înțelegerea dovedită în problema reunificării familiilor, exprimîndu-și speranța că această atitudine va continua și în viitor. Conducătorul Departamentului Cultelor a replicat: „Aceasta este o expresie a umanismului nostru. Faptul că sute de mii de evrei originari din România trăiesc azi în Israel stă mărturie despre acest lucru. Nu de mult am vizitat Israelul și m-am simțit acolo între prieteni”.

Alocuțiunea domnului Șef rabin

(Urmare din pag. I-a)

ca cetățeni devotați și loiali ai României socialiste. Căci, întocmai cum Dv., evreii americani, sintei cetățeni devotați ai țării noastre, sintem și noi cetățeni devotați ai acestei țări, loiali față de regimul socialist care ne-a salvat viața, ne-a redat libertatea și demnitatea și care a avut și are o atitudine plină de înțelegere, cu adevărat umanistă, față de problemele noastre specifice, inclusiv chestiunea reunificării familiilor. Ultimii 30 de ani dovedesc politica umanistă a guvernului român în problema reunirii familiilor, politică ce nu a suferit nici o schimbare. În același timp, comunitățile noastre au toate posibilitățile de a-și desfășura nestîngherit activitatea în domeniul culturii, culturii iudaice și asistenței sociale.

Toate acestea veți avea puțința să le constatați cu prilejul vizitei Dv. Vă asigur că ceea ce vedeți în această seară și veți vedea în zilele următoare a fost și înaintea sosirii Dv. și va fi și după plecarea. Această precizare vi se va părea, probabil, cam bizară, dar o fac intrucît s-a găsit un ziar din străinătate care a scris că după vizita ce ne-a făcut-o nu de mult rabinul Shindler, președintele clubului conducătorilor oganizațiilor evreiești din S.U.A., ni s-ar fi retras libertățile ce ne fuseseră chipurile acordate... în vederea acestei vizite! Sint sigur că nu numai noi, dar și rabinul Shindler a ris citînd această pretinsă știre.

Imi este plăcut ca chiar în primele ceasuri ale sosirii Dv. să vă salut aici, la această reuniune a noastră, la care iau parte frunțași ai obștei, distinsi intelectuali, scriitori și artiști, profesori emeriți și distinsi oameni de știință. Se află, de asemenea, în mijlocul nostru d. Gheorghe Nenciu, conducătorul Departamentului

Cultelor, precum și respectați șefi de culte. Acest lucru este grăitor pentru climatul în care trăim și ne desfășurăm activitatea în această țară.

Ne cinstesc cu prezența reprezentanții Ministerului Afacerilor Externe, precum și Excelențele Lor ambasadorii S.U.A. și ai statului Israel la București. Le adresăm tuturor salutul nostru cordial.

În limba lui Bibliei, conducătorii obștei sint denumiți עֵינֵי הַדָּוָה „ochii acesteia”. Prin intermediul Dv., distinsi conducători ai celei mai mari comunități evreiești, frații noștri din America vor vedea — ca să spunem așa — cum se desfășoară viața evreiască din România. Vă vom arăta cu sufletul deschis tot ceea ce am realizat, vă vom împărtăși gîndurile și proiectele noastre viitoare. Desigur că ne mindrim cu înfăptuirile noastre, dar aceasta nu ne împiedică să fim conștienți că mai avem destule de făcut. Căci nu numai noi, dar nimeni în viața evreiască și în această lume în general nu ar putea afirma că a atins perfecțiunea, că a realizat paradisul pe pămînt. Ceea ce vrem să vă spunem cu toată răspunderea este că în România de azi nici un evreu nu poate susține că e doritor să ducă o viață evreiască în accepția deplină a cuvîntului și că n-ar avea toate posibilitățile în acest sens. De asemenea, consider demn de relevat că orice evreu doritor a se afirma ca atare are certitudinea că fiul sau fiica sa au posibilitatea de a primi o educație evreiască, de a rămîne deci la rîndul lor în sînul obștei. Or, în lumea în care trăim cu toții, și noi și voi, această certitudine este un lucru de cea mai mare însemnătate.

Vă adresăm tradiționala urare de Baruhim Habaim și dorim ca rîstimpul ce-l veți petrece în mijlocul nostru să fie cit mai plăcut pentru Dv. și totodată util pentru obștei noastre, pentru evrei.

GLOSAR IUDAIC

PIUT

Poeme sacre și de rugăciune ce au fost incluse în Sidur sau Mahzor. Autorii lor sint denumiți paitanimi.

„PIKUAH NEFESH”

Literal: Salvarea vieții

Potrivit codului și legilor religioase iudaice (Halaha) este permisă încălcarea prescripțiilor Torei, inclusiv profanarea Șabatului, cînd e vorba de salvarea unei vieți omenești. („Mai bine să profanezi un singur Șabat, spre a putea respecta multe Șabaturi”).

FALAȘI

Denumirea păstrătorilor credinței lui Israel care trăiesc în Etiopia, în preajma lacului Tana și care sint agricultori și meșteșugari.

Primele știri despre falași datează încă din evul mediu, dar abia în secolul al XVIII-lea ele au devenit mai concrete.

PASUC

Propoziție sau frază din scrierile sfinte.

PAROHET

Perdea ce se afla în Cortul înfățișării, între chivot și sînta sfintelor. Astăzi denumim astfel perdeaua chivotului din sinagogă. Ea poate fi din pinză, mătase sau catifea.

PARȘAT HAȘAVUA

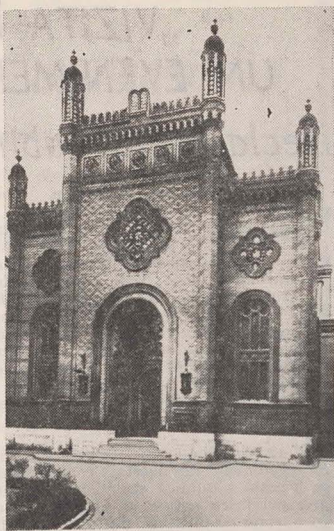
Literal: Pericopa săptămîinii.

Fragment din primele cinci cărți ale Torei ce se citește de Șabat în sinagogă.

SIMHA RAZ

Citiți în pag. 12 textul în limba ebraică

ISTORIA TEMPLULUI CORAL DIN BUCUREȘTI

Cițiva din ctitorii templului: dr. Iuliu Barasch, Isac L. Weinber, Iacob Löbel și Isia Sabetay.

A fost adus de la Timișoara prim-cantorul Gerson Weiss, a fost angajat „un basist apreciat”, S. Pollak din Szegedin, au fost comandate la Budapesta sururile sfinte, ornamentele și celelalte obiecte de cult; ba chiar au fost numiți patru comisari-supraveghetori în templu.

Nu mai era mult până la inaugurare.

În ziua postului de 17 Tamuz, sâmbătă 18/30 iunie 1866, cînd se comemora căderea zidurilor Ierusalimului, și chiar în ziua cînd s-a votat faimosul articol 7 care confirma, în noua Constituție, situația nedreaptă prevăzută și de Regulamentul Organic pentru evreii din România, „o ceată de răufăcători” porni de la dealul Parlamentului, unde manifestase împotri-

„A această ceremonie au asistat toți agenții și consuli generali ai puterilor străine, miniștrii Domnului Românilor (în cap cu d. Ion Brătianu), capul Gardei orașenești cu statul său major, primarul comunei cu ajutoarele sale, directorii ministeriilor și un mare număr de cetățeni și notabilități din toate stările societății române, între cari venerabili cămaicam Constantin Cantacozino, generalul Florescu, Emanoil Faca, Ion Grădișteanu etc. Senatori și deputați, între cari d. N. Lahovari, Ion Marghiloman etc. Pastori ai bisericii protestante, comercianți etc. și mai multe Doamne române mai cu seamă din comerțiu”.

MARIUS MIRCU

Templul coral din București este cea mai de seamă instituție din viața evreilor în România, este cîntecul trecutului și prezentului lor. Istoria i se confundă cu istoria evreilor în România, începînd din „anul renașterii spirituale evreiești” în țările române (1857).

Revoluția franceză din 1789 a avut și darul să-i scoată pe evrei din gheto-uri, să lumineze sinagogile. Cel care a transplantat această deșteptare în finurile românești a fost învățătur dr. Iuliu Barasch.

Nu era ușor, în acele vremuri, să se treacă la reforme. Cineva a avut curajul să-și asume răspunderea de a moderniza viața Comunității din București: Isac Leib Weinberg (Vainberg). Era unul dintre conducătorii „obștei evreilor pămînteni lehi”. A inițiat prima școală evreiască modernă din România (1852), Școala israeliților pămînteni. Chiar dacă a eșuat după scurtă vreme, experiența i-a fost de folos. Pentru realizarea țelului său el a pornit să înființeze o instituție care să aibă autoritatea de a influența hotărîtor viața obștei: un Templu (ca în trecut îndepărtat al evreilor) mîndru, modern, care în locul sinagogilor modeste să concentreze cu demnitate viața spirituală a evreilor din București.

Întru început, I. L. Weinberg a publicat în Israelitul român (gazetă pe care, la îndemnul lui Armand Lévy, o întemeiasă împreună cu Anton Ascher) un articol care a stîrnit senzație, „Templul cel nou” (așa i-a și rămas, multă vreme, numele). Arăta acolo să israeliții, oriunde s-au eliberat, au înălțat, drept mulțumire lui Dumnezeu, un templu, „au părăsit vestimentele de doliu trecînd de la întristare la bucurie, au intonat înnuri în coruri pentru acțiunile de grație”. Articolul a născut discuții în toate casele evreiești.

Inițiativa înălțării acestui templu era strîns împletită de problema emancipării evreilor pămînteni, atunci la ordinea zilei: „Oricare israelit care va voi să facă parte din rîndul credincioșilor acestui templu și se va afla sub vreo protecțiune străină, va trebui să renunțe pentru totdeauna la acea protecțiune... pentru că Templul (cu enoriașii săi) va fi sub protecțiunea exclusivă a statului român”. În fruntea unui comitet, I. L. Weinberg este considerat „părintele Templului coral din București”.

ÎNCEPE O ACTIVITATE FEBRILĂ

Pentru a căpăta aprobarea autorităților, el a întocmit „Statutele Comunității Culturii Israelit Modern pentru clădirea și întreținerea Cortemplului” și a adresat, cu semnătura a 64 aderenți din elita obștei, o petiție către guvern. Aprobarea a fost obținută la 1 martie 1857. Deși este vorba de o simplă aprobare pentru construirea unei sinagogi, în fond este vorba de aprobarea principului împămîntenirii, după îndelungi și înverșunate lupte, a unei întregi populații.

Statutele arată: „Intenția Comunității aceasta este: ca să-și clădească un Chor-Templu cu turnuri d'asupra, după modelurile cele noi ale Cortemplurilor israelite, locuitori în statele civilizate ale Europei... și în care să se săvîrșească atît slujbele religioase cu cîntece de cor, precum și predicile”.

Formal, scopul comunității constituie în acest scop era limitat: construirea unui templu; dar acest templu monumental va deveni „monumentul viu al emancipării evreilor români”.

La 27 aprilie s-a încheiat actul prin care Mihail R. Atanasiu vinde Comunității culturii israelit, pentru suma de 2.400 galbeni, locul său din ulița Sfînta Vineri 11, în Mahalaua Stelei, culoarea Roșie. Începu o activitate febrilă, pentru că inițiatorii își propunau ca a inaugura să se facă în anul următor, de Roș Hașana.

Pentru a se procura fondurile necesare, au și fost puse în vînzare viitoarele jețuri, de trei categorii: 50, 30 și 20 galbeni. S-a constituit un comitet (primul curator, Isac Leib Weinberg).

O mulțime de oameni de toate felurile munceau cu deosebită rivnă ca să pornească lucrările.

SE PREGĂTESC LUCRĂRILE

Iată însă că o deprimare cumplită cuprinsese inimile evreilor, cînd Divanurile ad-hoc confirmară restricțiile prevăzute în Regulamentul Organic, deși oameni de seamă ca Mihail Kogălniceanu cereau egalitatea drepturilor civile și pentru evrei. Mai apoi, unirea Principatelor Române le-a adus speranțe; dar o altă întîmplare zguduia viața internă a evreilor din București: cazul Malbim.

Comunitatea evreilor din București era o comunitate mare, dar n-avea un conducător religios. Se perindaseră diferiți rabini vrednici, însă oamenii nu erau mulțumiți, vroiau o personalitate deosebită și totodată un om al vremurilor noi, ca pentru Templul modern pe care îl proiectaseră. Alegerea căzu asupra unui savant între savanți, Meir Leibuş Malbim, rabinul comunității din Kempen (Prusia). L-au angajat, l-au adus la București, dar anumite împrejurări au împiedicat menținerea sa. Timp de cițiva ani, preocuparea pentru noul templu a fost suspendată.

Abia în luna iunie 1864 s-a reluat activitatea în vederea clădirii templului. S-au adunat 26 de „principali fondatori ai Templului coral”, care au vărsat cîte 200, cîte 100 sau cîte 60 de galbeni, căpătînd astfel dreptul de „a poseda pe veci cîte un jeț de bărbat și unul de damă”, în banca I-a, a II-a, a III-a. Comitetul („Comunității Templului coral din București”) avea în frunte pe Iacob Löbel (I. L. Weinberg, amărît de cîte se întîmplase, se mutase la Viena). Sub îndrumarea sa, lucrările începură în scurtă vreme. La 21 iulie 1864 se puse piatra fundamentală,

„Bunăoară renumitul om de Stat Kogălniceanu oferi 10 000 de lei.”

în prezența tuturor evreilor din București (așa cel puțin afirmau oamenii), bărbați și femei, aschenazimi și sefardimi, conservatori și progresiști, „ba și mulți creștini luară parte”. Cu acest prilej s-au făcut pentru templu multe donații, „bunăoară renumitul om de stat Mihail Kogălniceanu oferi 10 000 de lei”.

Au fost emise 250 de acțiuni (obligațiuni) de 1 000 și de 500 lei, pentru a se putea acoperi (prin împrumut) restul sumelor necesare. Au început tatonările pentru angajarea „unui predicator care va purta numele de Rabinul comunei Templului și care neapărat trebuie a fi Doctor în filosofie, cunoscînd pe lingă studiile serioase, ebraica, limbile germană și franceză; îndatorîndu-se ca pînă întru-un an după angajarea sa, să cunoască limba română”. (Aproape în unanimitate comitetul hotărîse numirea celebrului rabin Leopold Löw din Szegedin). S-a mai hotărît editarea unui Sidur („Ordinea rugăciunilor”) după ritualul occidental, avînd, paralel, traducerea românească.

Clădirea se înălța vîzînd cu ochii. Veneau zilnic mulțime de evrei, să vadă cu cît a mai crescut peste noapte (se lucra și noaptea); iar în fiecare sîmbătă după-amiază veneau cu mic cu mare (familii întregi, în grup) de pe întreg cuprînsul orașului, era atunci o animație pe strada Sfînta Vineri, că nu se mai putea circula. Se vedea deja că va fi „o adevărată podoabă de artă a Capitalei”.

Templul din Viena Leopoldstadt care a servit ca model pentru cel din București

va emancipării și năvăli în curtea și în interiorul noului Templu.

Dar să dăm cuvîntul ziarului Românul al lui C. A. Rosetti, editorialul din 19—21 iunie 1866: „Agenții care agitău lumea, vîzînd că nu reușesc a face turburarea ce voiau la Camera, au purtat ochii lor în altă parte. Vreo cincizeci de indivizi, armați cu topoare și bucăți de fier, s-au îndreptat spre sinagoga israelită unde au sfîrșimat toate geamurile, ușile și ornamentele dinăuntru, stîlpi, bronzărie etc., în cîteva minute, pînă cînd Garda națională să fi putut alerga spre a-i risipi”.

Tot în ziarul Românul, a doua zi, 22 iunie, arhimandritul Climentii, o înaltă față bisericească, publică o scrisoare de minie, în care arată: „Românii sint creștini și încă ortodoci, adică drept credincioși... și deci nu pot fi intoleranți în religieune, fără a se compromite moralmente; și pot a se pogori la atacuri de cult religios,

Cununa săptămînii

Sub titlul Modul de viață evreiesc — Șabatul, rabinul Z. J. Alony din Irlanda publică în revista The Synagogue Light un interesant articol, din care reproducem:

Șabatul este piatra unghiulară a iudaismului — și oricare dintre zilele săptămînii este legată de Șabat. La Șabat ne gîndim atunci cînd recităm un psalm, dar și atunci cînd ne facem rugăciunea de dimineață, căci mereu ne conformăm indemnului Torei: Adu-ți aminte de ziua Șabatului. Chiar și Ieptul că zilele săptămînii nu poartă denumiri proprii arată că fiecare zi a vieții noastre e închinată Șabatului.

Afirmarea spiritului Șabatului începe cu pregătirile de vineri cînd — conform cu porunca divină — fiecare membru al familiei își aduce contribuția la instaurarea Șabatului. Maimonide, în Legile Șabatului, scria că trei sint legile în legătura cu Șabatul: să-ți aduci aminte de el („Adu-ți aminte de ziua odihnei” — Ieșirea, 20, 8), să-l respectezi („Să păzești ziua odihnei” — Deuteronomul, 5, 15) și să-l cinstești ca pe o zi de desfătare („Vei socoti ziua de odihnă ca desfătare și vrednică de cinste” — Isaia, 58, 13).

Pregătirea Șabatului fiind o mițva (poruncă divină), precum ne arată Tora, în ziua a 6-a a săptămînii începe, încă de dimineață, pregătirea Șabatului.

După concepția evreiască, se cuvine să-i deprimem de membrii tineri ai familiei să-și ajute părinții la treburile casnice în vederea cinstirii Șabatului.

O importantă îndatorire a femeii constă în aprinderea — înainte de apusul soarelui — a lumînărilor de Șabat, care aduc pace și armonie în cămine. Înainte de aprinderea lumînărilor, gospodina casei rostoste binecuvîntarea tradițională.

Tot Maimonide în Legile Șabatului ne îndeamnă ca, după ieșirea din Șabat, să luăm o masă plăcută, pe care o numim seuda melava malka (masa de însoțire a regiinei Șabat).

ÎN SFÎRȘIT, INAUGURAREA

Comitetul porni cu și mai mult avînt la recostuirea și la terminarea templului; dar la 21 iunie 1867, președintele, Iacob Löbel, se stîrne din viață. Al doilea mare ostenitor pentru noul templu (după I. L. Weinberg) care n-a mai apucat inaugurarea, atît de aproape totuși.

Inaugurarea („tîrnosirea”) Templului coral avu loc la 6/18 iulie 1867, după zece ani de la inițierea lui.

Iată (după ziarul Românul) unele amănunte de la această sărbătoare care, ca și la punerea pietrei fundamentale, a adunat la un loc „progresiști și conservatori, aschenazimi și sefardimi, evrei și creștini, uniți cu toții prin simțămîntul credinței”:

Meseriași și negustori evrei din Bucureștiul de altădată

Ca David și Ionatan...

(Urmare din pag. 1-a.)

Un călător străin pe aceste meleaguri, Frantz Josef Sulzer, remarcă pe la 1780 că evreii din București se ocupă cu micul comerț și cu meserii modeste, ca tinichigăria și că niciunul din ei nu are casă proprie. Dintr-o lucrare a lui George Potra despre capitala Țării Românești aflăm știri despre tinichigii evrei de acolo. Astfel la 1821 un evreu a învelit cu tablă casa clucerului Filip, iar casa stolnicului Dinicu Golescu zidită la 1815 „pentru viitorime” restaurată în 1833 și care a servit pe rind, ca reședință domnească principilor Alexandru Ghica, Gheorghe Bibescu, Barbu Știrbei și Alexandru Ioan Cuza, a fost acoperită cu tablă de către meșterii evrei, printre care unul numit Leibel. Altă informație prețioasă găsim într-o lucrare a lui N. Iorga care amintește de revoluția lui Tudor Vladimirescu: „Așa au măturisit țirgovistenii de atunci care se aflau în curtea Mitropoliei, unde lucrau, amestecați cu evreii tinichigii, la fabricarea ghiulelelor umplute cu sticlă, petricele și cuie pentru cele patru guri de tunuri românești care fuseseră ridicate de la Cotroceni după plecarea lui Tudor”.

Măiestria tinichigilor evrei era bine cunoscută în țară. Se știe că multe biserici au fost acoperite de dânșii. Așa, de pildă, același autor, vorbind despre mânăstirea Hurez, ne arată în *Studii și documente* că: „În 1827 evreii fac din nou acoperișul, aduși anume” (XIV, 170, 175—176). Într-un document redactat în limba idiș și datat 15 august 1843 e pomenit în rîndul „Obștei evreilor lehi” și „Dov, care se căsătorește cu Miriam, fiica tinichigiului Iosub”. Același document arată că Samuel, fiul lui Burăh-tinichigiul se obligă că va plăti lucrurile amanetate ale soției sale și că pe viitor se va purta corect cu dînsa.

Într-o altă lucrare, a lui George Potra, intitulată *„Din București de altădată”*, sînt reproduse socoteli cu întreținerea „Hanului Manuc”. Așa, în anul 1858 s-au plătit 45 lei lui „Samoilă ovreiului”, pentru dresul a două urloaie (burlane) de tinichea ce s-au stricat de vînt și pentru facerea din nou a celor rupte”. Mai departe lei 1104 s-au dat „lui Iacob Kor (Cohn) tinichigiului, pentru învelitul balconului cafenelei și a șoproanelui, cum și pentru facerea catorva jgheaburi cu zinc și tinichea”. De asemenea 410 lei a primit Moise Elias tinichigiul pentru „vopsitul inventoriei casei, a balconului și jgheaburilor, cum și pentru lungitul urloaielor din fața casei și așezatul lor în stâlpi” (pag. 24—34). Într-o statistică din 1899 găsim 663 tinichigii evrei și 12 calfe, care prin munca și priceperea lor au contribuit la modernizarea Capitalei.

Vorbind despre croitorii evrei din București am arătat cu alt prilej (*Revista culturii mozaic nr. 298*) că materiale istorice consemnează prezența acestor meșteșugari în mahalaua Răzvanului, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Un croitor este amintit într-un document din 1817, cînd Hristodor Niculescu și cununa sa Elena Drăgănescu își impart o moștenire compusă din 7 prăvălii situate lingă foisorul de foc „unde șade acum Ciupita-ovreica și dintre prăvălia lui Moise-croitoru”. La 1830, Maer Volftu avea un atelier de croitorie în mahalaua Răzvan iar Aron Isac lucra aceiași meserie, în mahalaua Popescuului. În secolul al XIX-lea numărul și importanța

A. Jiquidi : Croitor

lor au crescut considerabil. Ei sînt pomeniți în documente publice și domnești din anii 1804, 1805, 1809, 1815 și 1824.

Alte informații despre meseriași ne dau misionarii Andrew, A. Bonar, și Robert Mc. Cheyne, care vizitînd Țările Române la 1839 au relatat, în descrierea călătoriei prin București, că numărul evreilor din București era evaluat după unii la 7 000, iar după alții la 5 000. În oraș, notează ei, sînt 7 sinagogi, aparținînd evreilor, mai toți meseriași: croitori, cizmari, țimplari, bijutieri etc. Cei ce aparțin aceleiași meserii au aceiași sinagogă. În anul 1899 erau în București 121 ateliere de croitorie evreiești, în care munceau și 519 calfe.

O meserie înrudită cu croitoria este ceaprazăria, de asemenea răspîndită printre evrei în trecut. Munca și talentul acestor meșteșugari harnici erau mult apreciate. Astfel un document inedit, în limba turcă, ne arată că o căpetenie turcească cerea, la 7 decembrie 1826, lui Grigore Călinescu, portar-bașă din București, să-i trimită (probabil în Bulgaria) un evreu gătănar (ceaprazar) pentru „socoteala și aranjarea gătanelor”.

Despre alte meserii legate de ac stîm că la sfîrșitul secolului trecut lucrau în București 52 blănari și cojocari evrei, 74 curelari și șelari precum și 54 de modiste.

Printre documentele cercetate am găsit citeva care vorbesc de gaemgii evrei ce munceau la casele bucureștenilor, în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Așa de pildă, un document inedit din 26 noiembrie 1825, arată că un anume David Sticlaru a luat cu chirie o prăvălie de la Mitropolie, pentru care i-a dat următorul act: „Fiindcă am luat de la Sf. Mitropolie prăvălia din fața podului lui Babic cu case de-asupra ce să numesc De la Sardon mă îndatorez ce să meremetisesc toate cele ce vor fi stricate în-lăuntru prăvăliei și afară și să răspund chiria pe tot anul într-acești trei ani cite 1.400...” (Arh. Stat. Buc. fond Mitropolia Țării Românești Cop. ms. 162 p. 80 v.).

La 1831 Ghitla, soția lui Moise Sticlaru, se judeca cu Sorica (Sura) soția lui Moise David, pentru două case situate în București, în valoare de 30 850 lei, o „leasă” de mărgăritare și altele. (Ibidem, *Înaltul Divan. Dos. 5369/1831, f. 2—2v.*) Ruja și soțul ei Maier sticlaru se judecau la 1833 cu „Breasla ovreiască” din București pentru o pivniță și locul ei din mahalaua Răzvan, lăsată prin testament jăluitoarei, de matusa sa Etela, iar aceasta tot prin diată o avea de la soțul său Moise. La 19 octombrie 1836 *Înaltul Divan* întărește hotărîrea în pricina dintre Moise Orăștean, staroste de sudii prusienesci, cu Sosa, soția răposatului Lupu sticlaru și moștenitorii lui Mitu șelaru, relativ la niște lucruri pe care Lupu sticlaru le-a pus zălog la Mitu șelaru și care lucruri împreună cu zapisul de împrumutare, moștenitorii numelui șelaru pretind că ar fi fost vindute evreului Moșe. (Ibidem, Ms. 957 actul 50 f. 113 v—114).

Se știe că meseriile de giuvaergiu, argintar și pecetar erau adesea îmbrățișate de unul și același meșteșugar. Și aceste meserii erau răspîndite printre evrei. Într-un catastrif al patentarilor de neguțatori și meseriași pe anul 1832 sînt menționați meșterii giuvaergii: Boroh Leibel, care avea atelierul în mahalaua Sf. Dimitrie Nou, Avram Leibel în Sf. Gheorghe Vechi și Lazăr Avram, care lucra această meserie în Sf. Ioan Nou.

Același document statistic din anul 1899 la care am mai făcut referire arată că la sfîrșitul secolului trecut se aflau în capitală, 139 meșteri giuvaergii evrei, cu 6 calfe.

Trecînd la măcelari, să arătăm că un document din Arhivele Statului București, vorbește de un anume „Maier, feciorul Herșcului” care avea înainte de 1802 o prăvălie pe locul Mitropoliei, la pod în mahalaua „scaunelor vechi”. Numitul plătea o chirie anuală de 11 taleri. Din aceleși documente aflăm că locul a fost apoi închiriat lui Avram, pentru anii 1802—1803, cu aceeași chirie și cu dreptul să-și facă „pe dînsul bina dă lemnu”. Se pare că Maier a fost fiul lui Herș despre care am arătat în altă parte că a cumpărat o prăvălie la 1782 de la unul Toma Margelaru, pentru a face o măcelărie. (Ibidem Fondul Mitropolia Țării Românești, Cop. Ms. 156 f. 111 v., 115 v.). Un Marcu Măcelaru plătea Mitropoliei, la 1854, un embatic de 64 lei anual pentru locul pe care îl ocupa în mahalaua Sf. Neculăe „din Țigănie” (Ms. 1419 f. 554). Un zapis din 20 iulie 1859 arată că Stoiana preoteasă, soția răposatului preot Neacșu, vinde lui Leibu David măcelaru, o casă situată în mahalaua Sârbi, cu îndatorirea din partea cumpărătorului de a plăti cite doi lei pe un embatic, drepturile mânăstirii. (Ibidem, Fond Mânăstirea Radu-Vodă, Cop. Ms. 259 f. 101 v. — 140 v.). În catastrif pomenit mai sus dăm de măcelării: Pascu Faibis, Haim Avram și David Moise. Numiții aveau măcelăriile la 1832 în mahalaua Sfîntul Gheorghe Vechiu.

În ultimul deceniu al veacului trecut trăiau din această muncă, în capitala Țării Românești, 131 evrei.

Dintr-un alt zapis datat 12 februarie 1855 reese că Teoharie Vasiliu vinde lui Leiba Iosof o cherhana de tăbăcărie situată în mahalaua Sârbi pe locul mânăstirii Radu-Vodă. Această mânăstire a aprobat vînzarea cu condiția ca Leiba să-i plătească embatic anual cite 60 parale „todeauna în luna lui decembrie fără nici o pricinuire” (Ibidem, Cop. Ms. 259, f. 38).

Cu aceiași meserie se îndeletniceau la sfîrșitul secolului trecut alți 11 meșteri evrei.

În lucrarea lui George Potra citată mai sus găsim un extras de cheltuielile făcute în anul 1866 la renovarea bisericii Olteni. Printre meșterii care au efectuat acolo diferite lucrări, găsim și pe Avram Moisi Israel, care a încasat 960 lei, pentru vopsitul sfîntei biserici pe dinafară” (pag. 40). La sfîrșitul veacului trecut se aflau la București 503 zguravi și vopsitori și 7 calfe evrei.

Să mai arătăm, în încheiere, că evreii erau activi și în astfel de meserii ca lăcătuș, fierar, cizmar și pantofar, pălărier, umbrelar, căldărar, tipograf și litograf etc. În toate meseriile aportul lor a fost spre binele locuitorilor și ridicarea orașului.

MANAȘCU COTER

CANTATĂ

La Westminster synagogue din Londra a avut loc prezentarea, în primă audiere, a unei Cantate închinată memoriei rabinului dr. Harold F. Reinhard care s-a numărat printre fondatorii sinagogii și a fost primul ei păstor spiritual. Compozitorul, Carl Davis, s-a inspirat în lucrarea sa din Cîntarea Cîntărilor.

În atenția cititorilor

Reînnoiți din timp abonamentul pe anul 1977, spre a vă asigura primirea în continuare a revistei.

Prețul unui abonament este de
lei 20 pe 6 luni și
lei 30 pe un an.

De la 1 ianuarie 1977 prețul unui exemplar al revistei va fi 2 lei.

Doritorii a se abona sînt rugați a trimite costul abonamentului prin mandat poștal, pe adresa F.C.E. — str. sf. Vineri 9—11 București, cont BNR 45.10.7.062, sector IV.

CAȘER

Evelyn Rose și-a colectat timp de 20 de ani material pentru o carte de bucate specific evreiești. Ea a vizitat numeroase comunități — din Irlanda pînă în Turcia, cum se subliniază în prefața, — și a cules rețetele prezentate, toate cu respectarea regulilor cașrutului. Exemplificînd varietatea documentării, i ziarul londoniez *Jewish Chronicle* redă una din explicațiile autoarei: „În golful Merabello din Creta a fost invitată de directorul unei filiale a Băncii Mondiale la o masă unde i s-a servit o musaca delicioasă, cașer. Bineînțeles autoarea n-a pregetat să-și noteze rețeta.

STIRI

ידיעות

HEBRAICA

Sub egida Colegiului Hebraica din Caracas, capitala Venezuelei, s-a desfășurat recent cel de-al doilea seminar de studii biblice. Un juriu, compus din rabini și alți specialiști în studii iudaice, a condus dezbaterile. S-au pus astfel la încercare cunoștințele cursanților în ce privește Biblia și comentariile asupra ei, cit și cele de istorie a evreilor.

EXPOZIȚIE

Muzeul meșteșugăresc din Zürich (Elveția) a organizat o expoziție de litere ebraice. Au fost prezentate exponate care demonstrează dezvoltarea scrierii ebraice din antichitate și pînă în epoca noastră. Partea istorică a cuprins copii după vechi inscripții, manuscrise, tipărituri, diverse forme de litere ebraice. Partea contemporană a cuprins exponate de grafică ebraică în diferite țări — a fișe, volume, ziare, litere, vignete etc.

STUDIU

Prima parte a studiului lui Erich Kulka privind mișcarea de rezistență a evreilor din Cehoslovacia în perioada celui de-al doilea război mondial a fost pusă sub tipar. Autorul a studiat documente și publicații care se referă atât la Theresienstadt cât și la Auschwitz, precum și arhivele care posedă documente în legătură cu viața colectivității evreiești din Cehoslovacia în perioada ocupației naziste. Erich Kulka este el însuși unul dintre cei ce au trăit drama deportării evreimii pragheze și se numără printre puținii supraviețuitori ai Auschwitzului.

MANUSCRISE

În cadrul unei expoziții organizată la *Galeria mondială de portrete din Washington*, au fost expuse și file din manuscrisele lui Șalom Alehem. Manuscrisele au fost împrumutate de la arhiva aflată la *Beit Șalom Alehem* din Tel Aviv. S-a prezentat, de asemenea, și un bust al marelui umorist evreu. Catalogul editat de

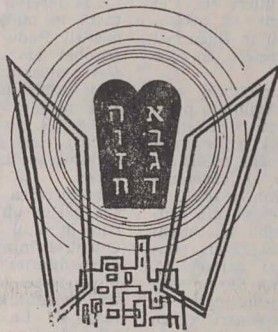
OPERA

Cel de al 25-lea festival muzical internațional „Orgelwoche“ de la Nürnberg s-a deschis cu reluarea operei de inspirație biblică „Moses und Aron“ de Arnold Schönberg. Motto-ul festivalului jubiliar este „Dramatismul în muzica religioasă“, acesta reprezentînd și subiectul simpozionului desfășurat în cadrul festivalului.

O lucrare a aceluiași compozitor, Arnold Schönberg, cantată „Un supraviețuitor din Varșovia“ a constituit piesa de deschidere a „Săptămînilor muzicale de la Interlaken“ (Elveția).

SEMINAR

Ca o contribuție la manifestările prilejuite de bicentenarul Statelor Unite, Asociația pentru colaborarea creștino-iudaică din Marburg (R.F.G.) a organizat un seminar cu participanți din mai multe orașe ale țării. Printre temele care au format obiectul dezbaterilor se aflau: „Simbioza dintre cultura germană și iudaică“, „Două sute de ani de libertate religioasă și soarta iudaismului din S.U.A.“.

CABALA

Lucrarea cu acest titlu a marelui rabin al orașului Geneva, dr. Alexander Șafran a apărut recent în traducere engleză. Acest studiu a fost editat în două ediții (franceză, la editura Payot din Paris și germană, în editura Franke).

MUZEU

La Eisenstadt au început lucrările în vederea organizării Muzeului Iudaismului din Austria. Se preconizează colecționarea a 900 pînă la 1 000 piese. Acestea vor avea în vedere istoria, cultura, obiectele de cult, literatura ca și obiecte casnice care țin de tradiția evreiască. Din comitetul organizatoric fac parte reprezentanți ai cercurilor muzeale centrale și locale. Eisenstadt a fost ales sediu al muzeului deoarece aici a existat în trecut un ghetto și se mai găsesc imobile caracteristice epocii, printre care și Wertheimerhaus, sediul viitoarei instituții.

De altfel, pînă la așa numitul Anschluss (1938) cînd Austria a fost încorporată Reichului nazist, Eisenstadt era cunoscut ca un centru de cultură iudaică. Aici fun-

ctiona o Ieșiva fondată de rabini cu reputație ca Akiva Eger sau dr. Israel Hildesheimer. Într-o lucrare despre vechiul ghetto al orașului, apărută în 1966, se amintește că în întreg districtul — care în secolele XIV—XV forma un centru al iudaismului ortodox și a cărui comunitate număra în anii 30 al secolului actual aproape 3 000 de membri — astăzi trăiesc doar 15 evrei.

PROCES

Tribunalul din capitala R. D. Germană l-a condamnat pe Herbert Drabant la închisoare pe viață, găsindu-l vinovat de crime de război. Drabant a făcut parte din unitățile care, între anii 1942—1943, au asasinat cel puțin 4 000 cetățeni sovietici în Ucraina, cea mai mare parte evrei. Pînă la descoperirea sa, anul trecut, Drabant a locuit la Rostok avînd un magazin.

ANIVERSARE

Colegiul ortodox din Londra „Jews' College“ a intrat în al 120-lea an de existență. Este un an care, în tradiția iudaică, are o deosebită însemnătate. Faptul a fost subliniat la sărbătorirea celei de a 119-a aniversări care a avut loc în prezența personalităților de vază ale colectivității evreiești din Londra. S-a amintit cu acest prilej că acesta este cel mai vîrstnic institut de acest fel din lume, deoarece cele mai vechi și renumite Ieșivot care au existat în unele țări ale Europei centrale și răsăritene au fost distruse de flagelul nazist.

Colegiul londonez a fost constituit în 1857 de marele rabin dr. Nathan Marcus Adler. Ceea ce a caracterizat activitatea acestei instituții n-a fost numărul de cursanți ci seriozitatea și continuitatea sa, după cum a subliniat la adunarea aniversară lord Fischer of Camden, președintele lui Jewish Board of Deputies, organism care reunește conducerile organizațiilor evreiești din Anglia.

După cum s-a anunțat, în acest al 120-lea an de existență, la „Jew's College“ se va înființa o nouă catedră de studii biblice care va purta numele eminentului mare rabin Sir Israel Brodie. Inițiativa dovedește viabilitatea institutului care pregătește rabini, cadre pentru predarea studiilor biblice și cantori.

RESTAURARE

Sinagoga din Sopron, din sec. XIII, cea mai veche sinagogă din Ungaria și una din cele mai vechi din Europa a fost restaurată. Prin stil se aseamănă cu arhitectura pragheză a epocii. Lucrările de restaurare s-au făcut cu sprijinul muzeului de Stat ungar. În prezent, sinagoga a fost redeschisă permițîndu-se oficierea serviciilor religioase și vizitarea ei de către public.

MANUSCRISE

Biblioteca publică și Universitatea din Geneva posedă, între altele, o serie de interesante manuscrise ebraice: texte biblice, comentarii asupra cărților de rugăciune, un vechi cod de legi iudaice, lucrări științifice și filozofice ș.a. Aceste texte au fost scrise între sec. XIII și XVII.

Printre cele mai interesante este scotită „Biblia ebraică“, datînd din sec. XV. Textul este dispus pe două coloane avînd pe margine adnotări, vocalele și accentele (masora) făcute, probabil, de un rabin contemporan. Exemplarul a aparținut unei cunoscute familii italiene, Finți. O piesă de excepție este, de asemenea, Cartea Esterei, fixată pe minere de lemn frumos sculptate. Textul este transcris în interiorul a 30 de medalioane, decorate cu ornamentații — flori, figuri de animale, viu colorate, pomenite în Biblie. Sulul datează din sec. XVII. Într-un colț se distinge semnătura artistului

SEMINAR

De curînd a avut loc la Geneva un seminar la care au luat parte reprezentanții unor comunități mici din Italia, R. F. Germania, Franța și Elveția. Au fost dezbătute problemele ce se pun unor obști restrinse numerice, lipsite de deservințe de cult și care întîmpină greutăți în ajutorarea coreligionarilor dornici să respecte tradiția.

NUMISMATICĂ

Lucrarea „Medalii și monede ebraice în Polonia evului mediu“ este ultima lucrare a numismatului polonez prof. Marian Gumovski. Asemenea medalii au apărut în Polonia, precizează autorul, între anii 1177—1296; descriind 325 de asemenea piese depistate de el, în majoritate, în biserici și minăstiri, prezintă și reproducerea ale acestora. Inscriptiile ebraice sînt, după părerea sa, o dovadă a influenței pe care meșterii de origine iudaică o aveau în arta gravurii din acea epocă. Inscriptiile ebraice reprezintă, în general, numele gravorului. Dar se mai poate întîlni și un proverb sau o zicală din texte biblice. Piese cu inscripții ebraice cam din aceiași epocă se găsesc și în Austria așa că s-ar confirma părerea sa, consideră Gumovski, că gravura era foarte răspîndită printre evrei. De pildă o piesă poartă într-un colț un nume: Schalom (probabil Șalom) cu litere ebraice. În afară de valoarea numismatică, lucrarea lui Gumovski aduce o contribuție la cunoașterea unei laturi a activității populației evreiești din Europa centrală în epoca respectivă.

„ישראל און די תפוצות“

וואס פאר אן ארט בארעמעט די תפוצות אין דער געשיכטע פונעם יידישן פאלק? וועלכע לע זענען די איינצארטיקייטן פון די תפוצות אין דער היינטיקער צייט? וואס פאר א פארעם דערנאָנט האָבן די תפוצות געבראכט דער עק-זיסטענץ פון מדינת ישראל? אָט די זענען עטליכע פראָבלעמען וואָס זענען געווען דער סוביעקט פון אַ דיאָג-פּאַרטיקולאַר געהאַלטן פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א און ה' וויקטאָר רוסו, אין ראם פון אַוונט „מוצאי שבת“ פון 30סט אַקטאָבער ד.י.

דערנאָך איז פאַרעקומען אַ קאָנפּערט, אויס-געפירט דורך דעם אַרעסטער „זאמפיר“, די ריגירט פון ה' אַנאָטאַל דוב „דער אריגינער איז געהאַלטן געוואָרן פון שרייבער און מווי-קאַלאָ געאַרגע זבאַרשא, וועלכער האָט קודם

אין דער יידישער וועלט

א מעדאל פאר מארק שאגאל

מיט דער געלעגנהייט וואס קורט וואלדהיים, דער גענעראל־סעקרעטאר פון די פאראייניקטע נאציסטן, האט באזוכט פראנקרייך, האט ער באַזוכט דעם ביבלישן מוזיי פון מארק שאגאל פון ניסא. קורט וואלדהיים האט איבערגעגעבן פאר שאגאל דעם שלום־מעדאל פון די פאראייניקטע נאציסטן, דערמאנענדיק אז דער בארימטער מאַ-לער האט געשאנקען דער אונז' א וויסנאל גע-ווידמעט דעם זכר פון דאג האמערשילד.

זעלטענע מאפעס

א זעלטענע קאלעקציע, פון העכער 4000 אלטע מאפעס, געגראפישע אילוסטראציעס, אטלאסן — געזאמלט במשך 28 יאר דורך דעם זאמלער אירו ליאור פון ירושלים איז געשאנקען געווארן דער העברעאישער ביבליאטעק. צווישן די זעלטענע דאקומענטן געפינט זיך אן אלטע מאפע פון ישראל, געדרוקט אין יאר 1475 — דאס הייסט אז אין די ערשטע טעג פונעם אנט-שטיין פון דער דרוק.

אויסגעצייכנט א פילם

ביי א קינאפעסטייוואל, וואס איז פארגעק-מען אין מורח־בערלין איז צוגעטיילט געווארן א זילבערנע מעדאל פארן פילם „יעקב דער לינגער“, וואס איז רעאליזירט געווארן אין דער דייטשער דעמאָקראטישער רעפובליק. דער פילם שטעלט פאר א ייד וועלכער בלונגעט אריין ידיות פון דרויסן אין געטא גריין, א הערט אויס ראדיא-עמיסיעס פון די אליאירטע לענ-דער און אוי ארום האלט ער אויף די מאראל פון די אסיריים, שארקנדיק זייער כחון אין זייער באפרייאונג.

א יובל פון א סקולפּטאָר

דער סקולפּטאָר יעקב לוישאנסקי איז גע-פייערט געווארן אין קיבוץ גבעתי-ברנענער פון ישראל, צו זיין ווערן א כרמאה, פאקטיש, זאָנט גען גופא, און עס איז געשטופט און ער זאל יונגער זיין אָבער עלטער זיין מיט א יאָר... אָבער זיין ארבעט און זיין ארומהאנדערן דער-לויבט עס אזא אָפּנויג.

דער בעל-היובל האט אנגעהויבן צו ארבעטן ביים אָנהייב פונעם יאָרהונדערט. העלער 50 יאָר האָט ער געלעבט אין פאריז, וואו ער איז בארימט געוואָרן. אין ישראל לעבט ער שוין העכער א פירטל-יאָרהונדערט.

מאנער אין שפּאַניש

אונטער דער השגחה פון דער יידישער קהי-לה פון בוענאָס-אירעס איז דערשינען א זאמ-לונג פון איציק מאנגעלס לידער אין דער שפּאַ-נישער איבערזעצונג. דער באנד איז פון 122 זייטן און אנטהאלט אהין די 57 פאָעמען און באלאדן אויך אן הקדמה פון ארגענטינישן פאָעט ערנעסטא סאבאסא און א ביאָגראַפיע פון מאנער, געשריבן פונעם איבערזעצער שחיה סנה.

„די משפּחה משבר“ אין פראנצייזיש

דער פאריזער פארלאג „זשאן קלאָד לאבע“ האט ארויסגעגעבן דעם צווייטן באנד פונעם

ראָמאַן „די משפּחה משבר“ פונעם יידישן שרייבער דער נסחר (פנחס קאָנאָוויטש). דער צווייטער באנד האָט דעם טיטל „פארווונדעטע הויפטשטאָט“ וואָס באשרייבט דאָס יידישע שטעטל בערדיטשעוו, וואָס איז אמאָל געווען א יידישער ישוב מיט טראַדיציעס. דער מחבר רופט עס אַן „דאָס שטעטל מיט 40 שילן“ און באשרייבט צווישן טאָג-טעגלעכן אויך דאָס היידישע לעבן.

„פאריזער טריבונע“

אין פאריז איז דערשינען א נייע יידישע צייטשריפט „פאריזער טריבונע“. די פובליק-ציע איז א ביילאגע צו די „בערנארד לאזאר העפּטן“. דער נומער „פאריזער טריבונע“ אנט-האַלט אַרטיקלען וועגן געזעלשאַפטלעכע פראָב-לעמען, ליטעראַרישע עכיינע, פאעמען.

א העברעאישע פרעדיק אין א קאטעדראלע

ראַבינער טוביה בן-חורין פון דער רעפּאָ-מאָרטאָרשער שיל פון מאנטשעסטער (ענגלאַנד) איז פארבעטן געוואָרן דורכן צייטלעכן פון דער מאנטשעסטער קאטעדראלע צו האַלטן א גאָסעס-דינסט און א פרעדיק לכבוד דעם נייעם בירגער-היינטען פון דער שטאָט. דער ראַבינער בן-חורין האָט געהאַלטן זיין פרעדיק אין דער העברעאישער שפּראַך.

א פירוש אויף משלי

דער פארלאג פעלדהיים — פון ניו-יאָרק-ירושלים — הידמעט זיין טעטיקייט צו פאַר-עפנטלעכן די קלאסישע רעליגיעזע ליטערא-טור, נישט לאנג איז דערשינען א באנד פון „שמשון רפאל הירש, א פירוש אויף משלי אן אנדערער באנד אנטהאלט עסייען פאַרעפנט-לעכטע אין דער יידישער שפּראַך אין דער צייטשריפט „שורון“. דער זעלביקער פארלאג האָט אויך ארויסגעגעבן א פירוש אויף „מגילת רות“ פון יצחק י. ברוך.

די קהילה פון גואם

די קליינע יידישע קהילה פון גואם (אן אינדול אין פאציפישן ים) האָט געמאַכט א הנהגה-הבית פון דער שיל „שלום“. די אלטע שיל איז חרוב געוואָרן אין יאָר 1962 דורך אן ארומגאנג וואָס האָט געבונטענעט אַיבערן אינדול.

פילמען אויף אַנטיסעמיטישער פראָבלעמאַטיק

אין לעצטן פילם־פעסטייוואל אין קאן זענען פאָרגעשטעלט געוואָרן מערער פילמען אין וועלכע זירעקט אָדער אומדריקט — ווערן באהאַנדלט די פראָבלעמען פון אַנטיסעמיטיס און פון ראַסיום בכלל. עס ווערן ציטירט, אין דעם זינען, די פילמען „הער קליין“ פון לאָ-ווי, „געקסט טאָג, גינזווייטש ווילאָדוש“ פון פאַל מאַוורסקי, „לע קאַסטער“ פון ראַמאַן פאַלאַנסקי, „וואַוונער עט יוסטיץ“ פון מאַרסעל אַפּולס, „לע אַמיש רוזש“ פון פראַנק קא-ענטס.

רעדע פון רב הראשי שליט"א

(10טן פון זייט 10)

היינטיקן יידישן לעבן בכלל וועט נישט קא-נען זאָגן און ער איז דערנאָנט צו שלמות. נאר ער האָט רעאליזירט דעם גן-עדר אויף דער ערד. וואָס מיר ווילן אייך זאָגן מיטן גאַנצן אהריות איך, און אין רומעניע פון היינט איז נישט פאַראן קיין ייד, וועלכער וויל זיך אויס-לעבן יידיש און האָט דערצו נישט קיין מעג-לעכקייטן. איך האַלט אז עס איז כדאי צו באַמערקן אז סיי וועלכער ייד וואָס האָט דעם ווילן דערצו קאָן זיין זיכער אז זיין זון אָדער טאָכטער האָבן די מעגלעכקייט צו באַקומען א יידישן הינדן, צו בלייבן א ייד. אָבער אין דער וועלט אין וועלכער מיר אַלע לעבן, מיר ווי איר, איז די דאָזיקע זיכערקייט באַמט זייער א וויכטיקער ענין.

מיר באַגריסן אייך מיטן טראַדיציאָנעלן „ברוכים הבאים“ און מיר ווילן זיין און במשך דער צייט, וואָס איר וועט פאַרברענגען יידיש און, זאָל זיין פאַר אייך אַנגעגעסן און אייך ניצלעך פאַר אונדזערע ביידע קהילות, פאַר ייִדן בכלל.

דער פעטער הערמאַן...

(סוף פון זייט 11)

— איר זענט געווען אויפן פּראָנט?
— 3 יאָר, מיט מיין רעגירעמענט, 12טע אינפאַנטעריע „קאנטמיר“, פון בערלין. איך האָב געקעמפט ביי אַיטו, און אין אנדערע ערטער. דריי מאָל בין איך געווען פארלעצט. דאָס ערשטע מאָל אין פּוּס, איך בין אומגע-גאַנגען מיט שטאַלעך, דערנאָך האָט א קויל מיך פארלעצט ביים האַלדז, אָט, עס זענט זיך נאָך אַן אַרט.

— דערנאָך?
— דאָס דריטע מאָל האָבן מיר די עסטרייך-אונגען אויפגעקליבן אויפן שלאַטישע-פּעלד. איך בין דאָרט געלעגן אָן באַווסטזיין. ווען איך האָב זיך דורכגעוועקט, האָב איך זיך דערנען און א פיינטלעכן לאַגער. אַכט חדשים איך האָב געווען אין קריגסגעפאנגענשאַפט. דער טאָג פון דער מלחמה האָט מיר געפונען אין דאל-מאַציע.

— און די צווייטע וועלט־מלחמה?

— עס איז מיר זייער שווער געווען, ווי פאַר אַלע אונדזערע, ווען איך לאַנגע צי בעי צוואנגהאַלטן האָט מען מיך אַמט נישט גע-פירט, הייל איך בין שוין געווען אלט. אָבער די וועקשטוב האָט מען מיר צוגעמאַכט. איך האָב געליטן אויך הונגעל, אָבער עס איז פאַר-ביי...

— און אייער ווייב ווען האָט זיך געפּעלט?
— מיין ווייב לעבט זי. די האָט 86 יאָר, אַ בער זי לייט, און איינשט זייער קיין געוונעט. דאָס האָרן, עס שווינדלט זי...

— און די קינדער?
— דער עלטערער זון, מאַטעי, איז אומגע-קומען אויף דער „שטרומאַ“ שייף, אין יאָר 1942. נישט זיין פרוי און אַ ינגל פון צוויי און אַ האַלב יאָר.

— איר דערמאנט אייך ווי אזוי מע האָט גערופן דאָס יינגל?

— גיין, איך דערמאן זיך נישט.
— און די אנדערע צוויי?
— די טאָכטער, מיט רופט זי פאַני, איז אלט 62 יאָר און וואוינט אויך אין בוקאַרעשט. זי האָט א טאָכטער, א דאָקטערשע אין א גע-בורטישפּיטאַל און א זון, אן אינגעשנייד. דאָס דריטע קינד, לעאַן, לעבט אין ישראל. ער איז בערן א זעכציק יעריקער מיט דערוואקסענע קינדער, איך האָב אויך, קיין עין-הרע, פיל אוראייניקלעך...

— איר קענט זיי? למשל, יענע פון יש-ראל?

— וואָס הייסט נישט! איך בין דאָך דאָרט געווען...
— ווען?
— צוריק מיט 3 יאָר. ווען איך בין גע-וואָרן הונדערט יאָר...
— צו די הונדערט יאָר צום ערשטן מאָל געפליגן? אין אן אַעראַפּלאַן... האָט איר נישט מורא געהאַט?
— בכלל נישט. איך האָב טאַקע געזאָגט דער פרייליך, וועלכע האָט מיר צוגעבונדן

אונדזערע ליינער פון אויסלאנד

ווערן געבעטן צו באַנייען זייערע אַבאַנאַמענטן פאַרן יאָר 1977. איבערוויינדיק 15 דאלער, אויף דער אדרעס

F.C.E. Cont B.N.R. 45.10.7062 — Bucureşti România.

אין דער סומע אין שוין אריינגערעכנט די דערלויבטע פאַר דער פּאַסט, מיט וועלכער זיי באַקומען צוגעשעקט אונדזער צייטשריפט במשך דעם גאַנצן יאָר.

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דערשיינט צוויי מאל אין חודש * 15.11.1976 * בוקארעשט

הרב ד"ר קירשבלום וועגן זיין באזוך אין רומעניע

צוריק מיט א חודש האָבן מיר מודיע געווען אין אונדזער צייטשריפט וועגן באזוך פון הרב ד"ר קירשבלום, מצד דער אַנפירונג פון דער סוכנות, אין אונדזער קהילה. הרב קירשבלום האָט באזוכט די הויפט־שולן פון בוקארעשט און יאס. ווי אויך אין זיבן קהילות פון דער פראווינץ, וואו ער איז אויפגענומען געוואָרן מיטן גרעסטן כבוד. פארבעטנדע אים, אז ער זאל זיך צוריק קען צו אונדז.

צוריקקומענדיק קיין ירושלים, האָט הרב קירשבלום רעפערירט אין אַ יוצונג פון דער אַנפירונג פון דער סוכנות פון 19טן אָקטאָבער ד"ר וועגן זיין באזוך אין רומעניע. מיר פארענטפערן א פראגענט פון זיין רעפערט:

די אלע דערמאנטע טעטיקייטן איז כּתּ משה וישראל און דאָס כאראקטעריזירט אלץ. ישראל האָט געהאַט סוף צו ווערן פאר בעטן פון הרב הראשי ד"ר רון צו באזוכן רומעניע אין דער צייט פון די ימים נוראים און איר האָב געזען ווי אַחינו בני ישראל זענען געקומען מחפּלל זיין. ווען איך האָב געזען אין כאַרטיסמפל וואו אַ דרייצן הונדערט יידן שטייען אין אַ סאַציאליסטישער מדינה ביים געליה־דאווענען און שרייען אויס: „ה' הוא האלוקים ה' הוא אלוקים“ און „לשנה הבאה בירושלים“, האָבן גערופען די סערען פון מיינע אויגן און איך האָב מיר געזאָגט: עוד לא אבדה תקוותי. עס איז נאָר גישט פארלוירן אונדזער האָפּנונג, לא אַלמן ישראל“ און „כל הכבוד“ פאר די וואָס דערמעגלעכן רעליגיעזע פרייהייט אין דער סאַציאליסטישער רומעניע. בראש מיטן רב הראשי, וועלכער האָט מצליח געווען צו דער-קלערן דער קאָמוניסטישער מאַכט, וואָס איז אַ זוי אויסגעאַלטן אין דער פּאָליטישער ליניע, אז זיי זאָלן אַפּשאצן אויך די געפילן פון די בירגער וועלכע ווילן בלייבן געטריי זייער אַ מנהג.

איך בין געזען אַ גאַנצע שעה מיטן לייטער פון רעליגיעזע־דעפּארטאַמענט, ה' געאַרעט גביר טשו, און האָב אונטערגעשראַכן אַ נישט בלויז די יידן פון רומעניע, נאָר דאָס יידנטום פון דער גאַנצער וועלט, שאַצן אַפּ דעם פּאַקט, אז אין סאַציאליסטישן רומעניע קאָנען זיך די יידן אַי-דעמאָנסטראַרן מיטן יידנטום, און ער האָט אויך דעם לעגאַל: דאָס רעליגיעזע לעבן קומט פאַר אין אונדזער לאַנד אויף אַ נאַרמאַלן אופן. מיר שרייען זיך, אז לויט ווי איר זאָגט, איז דאָס אַפּגעשאַצט אויך דורך די יידן פון אויסלאַנד. מיר וויסן אז די יידן זענען געטרייע בירגער סיי צו זייער רעליגיע סיי צו זייער לאַנד און לויט זייער השקפה איז אַז מירן טאַפּלט גע-טרייששאַפּט האראקאָניש, אדאַר האָבן מיר גער-בויט סאַציאַליזם אין אונדזער לאַנד, און איך האָף אז מיר האָבן מצליח געווען, אָבער מיר האָבן געזיין די מדינה נישט בלויז פאַר אַ טעטיסטן, מיר האָבן זי געבויט אויך פאַר רעלי-גיעזע, וועלכענענע צאָר איז ווייט פון צו זיין קליין אין אונדזער לאַנד.

דער מיניסטער האָט באזונדערס געלויבט די טעטיקייט און די השפעה פונעם רב הראשי רון, זאָגנדיק: ער איז אַז אויסגעצייכנטער מע-היג פון איינער פון די קולטן און אַן אים וואָלט איר זיך נישט אויסגעדייקט אויז קלאָר און לעלעגאַנט בניגע דעם יהדות. ער איז אַ רעלי-גיעזער מנהיג, וועלכער גלייבט אין זיין אמונה בלב ונפש און תמיד ווייט ער ווי אויז צו פארטרעטן זיין עדה און זיין אמונה מיט ווידער. מיר זאָגן קיין זאָגן נישט פאַרן רב הראשי רון, וואָס ער האָט צו זיך גע-ער איז אַ בר-סמל און ווייטס ווי אויז זיך איינצושטעלן אין די אַינ-טערעסן פון זיין קהילה. אַז עס איז ער זאל שאַרן טון פאַר די אַינשטערען פון דער מדינה.

ווען איך האָב געדאַנקט דעם מיניסטער וועגן דער הילף וואָס די רעגירונג גיט פאַרן פאַר-אייניקן די משפּחות אין ישראל און האָב אויס-געדייקט די אַפּפּענונג אויף לעתידי, האָט ער געזאָגט: דאָס פאַראייניקן משפּחות איז פאַר אונדז וויכטיקער ענין פונעם הומאַניטאַרן סטאַנדפּונקט, אין פולן זינען פונעם וואָרט. דען פאַקט אז טויזנטער יידן האָבן עולה גע-ווען פון רומעניע מיט אונדזער הסכמה, איז אַ באווייז דערויף, ווען איך בין געווען אויף בא-זוך אין ישראל צוריק מיט אַ צייט, האָב איך זיך דאָרט געפילט צווישן פריינד.

מיין באזוך אין רומעניע איז פאַר מיר גער-ווען אַ זעלטן געשעעניש, ווייל איך האָב גער-פונען אין דער דאָזיקער סאַציאליסטישער רע-פובליק אַ אַקסיוו, אַרגאַניזירטע יידישע קהילה, טראָץ דער פאַרמינערטער צאָל, אדאַקט דער סובסטאַציאַלער עליה, וואָס האָט געשטיגן אין משך פון די לעצטע יאָרן. איך האָב באזוכט נישט בלויז בוקאַרעשט און יאס, נאָר אויך געשענען פון דער פראווינץ, מיט קליינע קהילות, און אין אלע האָב איך געפונען אַ געטראַליירטע יידישע טעטיקייט, וואָס דער קענט זיך אויף אלע געביטן. שילן אין וועלכע מע דאוונט נאָך אין דער פרי און אָונט: העב-רעאַטיש ייִסודים אויף וויפּל עס דערלובן די באַדינגונען. למשל: מאַנגל און לערער, פרייע שעהן פון די לימודים אין די מלכה-שולן, און דאָס גלייכן, אַ באזונדערע סאַציאַלע טעטי-קייט (אין בוקאַרעשט, למשל, ווערט געשיקט

טעגלעך וואָרעם עסן אַהיים פאַר דריי הונדערט משפּחות פאַר זקנים און קראַנקע, וועלכע האָבן נישט קען געלעבן צו גיין עסן אין כשרן רעסטאָראַן וואָס גרייט צו טעגלעך טויזנט מיטאָן, אַרגאַניזירטע שבת. אין דאָ זינן רעסטאָראַן, עסן געלעגנהייטלעך אויך סטודענטן, פּוּרטיטן א.א.וו. די פרייזן זענען: אַרומיט פאַר נויטבאַדערטע און פאַר אַ סך ווערן פּאַרטיילט נייע מלבושים פאַר זקנים און נויטבאַדערטע אויף זומער און ווינטער אין אלע קהילות איבערן לאַנד, מעדיצינישע הילף און ציין-דאָקטעריי; מוסבֿוֹקנים פאַר כראַניש קראַנקע און סחם אלטע, יעדע בא-זונדער.

איך בין איבעראַשט געוואָרן פון דער אוונט דערבאַרער יידישער יוגנט, וועלכע קומט צו דער קהילה און דער פּעדעראַציע, פון קינדער פון דערוואַקסענע זינן און לערנען פלייסיק בערייט; און ווערן אַרגאַניזירט מיטבות פון ענגיש, מיט שבתדיקע זמירות און שירים וועגן ירושלים, און אין אלע קהילות האָבן געפונען יוגנט־לאָרן וואָס פון זייער אָפּן אויספירן די לידער קען מען זען אויף וויפּל זיי זענען איבערגעגעבן צום יהדות.

זאָל פאַרצייכנט ווערן דער פאַקט, אז די גאַנצע הייליקע האונדערטבאַרע טעטיקייט איז צו פאַרדאַקען דער איינציאַטיול און טעטיקייט פון הרב הראשי ד"ר ד"ר משה רון שליט"א, וועל-כער איז אויף אַ באזונדערן אָפּן געשעצט און געהאַלטן בכבוד דורך זיין קהילה און נישט ווייניקער דורך דער רומענישער רעגירונג, וואָס אַ זייער פאַרשטאַנדעניש און אַפּשאַצונג פונעם רב הראשי וואָס דאָס גישט געווען גע-קאַנט קומען צום אויסדרוק. אלץ וואָס תּס איז געשען און געשעט מיט די רומענישע יידן שטייט אונטער זיין קאַמפּעטענטער השגחה, אונטער זיין אַפּפירונג און געניסן פון זיין הויכן אָנען פונעם רב הראשי. די ראם פון

באזוך פון דוד בלומבערג פּרעזידענט פון „בני ברית“ פון די פאַראייניקטע שטאַטן

בעת דער־מסביבה, האָט אין באזונדער האַרציקער שטימונג, האָט דער רב הראשי ד"ר דוד משה רון שליט"א אין האלטן אַ רעדע (מיר פארענטפערן זי אין זעלביקן נומער).

ה' דוד בלומבערג האָט געדאַנקט וואָרעם פאַרן קבלת-פנים, אויסדרויקנדיק זיין סאַטיס-פאַקציע וואָס ער געפירט זיך אין רומעניע, כדי זי צו באקענען דירעקט וועגן לעבן און די רעאַליזירונג פון דער היגער יידישער קהילה. דער רעדנער האָט זיך באצויגן צו די היסטאָרישע אַרבייטונגען צווישן דער אַרגאַניזאַציע, וואָס ער פאַרטרעט און אונדזער קהילה.

אונט האָבן די געסט זיך באטייליקט אין אַ קאָנצערט פון יידישע מוזיק אויסגעפירט פון תלמוד-תורה כאָר און פון דער מוזיקאַל-שער פאַרמאַלע „מנורה“. דער קאָנצערט האָט געהאַט פיל דערפאַלג.

דעם 2טן נאַעמבער האָבן די געסט זיך באגעגנט מיט די מנהיגים פון דער קהילה, דערנאָך האָבן זיי באזוכט די קהילה מוסדות: דעם כאַרטיסמפל, די גרויסע שול, דעם אַפ-טייל פאַר סאַציאַלער הילף, דעם מושב-זקנים פון בראדלוי-גאס א.א.וו. מערער מאל האָבן די געסט אויסגעדייקט זייער באוואונדערונג וועגן דעם געזענטעם.

רעדע פון רב הראשי ד"ר דוד משה רון שליט"א

דערלויבט מיר, אז אין נאַמען פון יידישן קיבוץ פון רומעניע, אין נאַמען פון די דאָ-אַ-ווענדיקע ביים קבלת-פנים, ווי אויך אין מיין פּערזענלעכן נאַמען, וואָרעם צו באַגרייסן אונז דערע שטובע געסט. די אַרגאַניזאַציע וואָס זיי פאַרטרעטן, בני ברית, איז ביי אונדז גוט באקאַנט, ווייל איר געשיכטע פון 130 יאָר איז פאַרמאַלעט מיט דער געשיכטע פון אונדזער קהילה פון רומעניע. עס איז גענוג צו דער-מאַנען בוים פראַנקלין פּייטאַט, איינער פון די מנהיגים פון בני ברית פונעם אַרומיקן יאָר הונדערט, וועלכער איז געקומען קיין רומעניע אין יאָר 1872 כדי צו זיין ביייהילפיק פאַר די היגע יידן, וואָס זענען דעמאַלט געווען קלענע פון וואַסערטישע ריפּוח. ווען איך טראַכט וועגן דעם חילוק פון יענעם מצב און די היינטיקע באַדינגונגען פון פּוּלשטישער פרייהייט און וועלכע צו געניסן לייט אונ-דוועל קהילה, פיל איך די נויטווענדיקייט גישט בלויז ווייל איך בין אַ רב — צו מאַכן אַ ברכת „שהחינו“, וואָס מיר האָבן געהאַט די זכית צו דערלעבן די היינטיקע צייטן.

שטובע געסט, מיר, איר און מיר, זענען, „בני ברית“, מיר געהערן צום זעלביקן בונד. עסלעכע פריינד, נישט ווי גענוג פון רומעניע געפערט וועגן דער באטייטיגונג פון „בני ברית“, וואָרט-ווערטלעך הייסט עס „קינדער פונעם בונד“. וועלכן בונד דאָס איז דער „אַברהם“ אב המון בוים, דער פאַטער פון פיל איז צופעליק דער הויפטטעל פון דער היג-קאָנצע פּרשה השבע — האָט געשלאָסן מיט גיט ברוך הווא פון און זיינע נאָמען: זאָל דערנדיק וועגן די נאַכפאַלגער, איו, מיי און דאָס אַרט אונטערשטייט, אז אברהם אַבינו איז נישט בלויז דער פאַטער פון יצחק אַבינו, דאָס הייסט פון די יידן. נאָר איז אויך דער פאַטער פון משה, פון וועלכן עס שטאַמען די אַראַבער, נאָך מער, וואָרט-ווערטלעך הייסט „אַברהם“ אב המון בוים, דער פאַטער פון פיל אפּטע, ווייטס געמילדע חסדים, מענטשן-ליב, שאַפט, סאַלידאָרעטע מיט די מענטשן. דאָס איז דער גייסט פון דער טראַדיציע און טעטי-קייט פון דער אַרגאַניזאַציע „בני ברית“, ווען מענס פּרעזידענט מיר האָבן דעם כבוד צו באַרייטן.

איך דערמאן זיך ווי אימפּרעסאַניאָלס קבלת זענען געווען בעת דעם גאָר האַרציקן קבלת-פנים, וואָס די דאָזיקע אַרגאַניזאַציע האָט גע-מאַכט פאַר מיר און מיין פּרוי, צוריק מיט 15 יאָר, בעת מיר האָבן באזוכט צום ערשטן מאל פאַראייניקטע שטאַטן פון אמעריקע. איך האָב דעמאַלט געפילט זיך גרויס עס איז דער איי-טערעס פון אונדזערע אמעריקאַנער בירגער לביי אונדז, זיך רומענישע יידן, פאַר אונדזער קהילה, איינער אָנעווענדיק, שטובע הער פּרע-זידענט, פון דער פרוי בלומבערג און פון דער דירעקטאָר קאַרעני פאַרצייכנט זיך אין זעלביקן היסטאָרישן קאָנטעקסט.

נאָך דעם ווי איר האָט נישט נאָר איין מאל געהאַט די געפילע קייט אויסווערן אין ניו-יארק (104 אויף זייט 9)

מיט דער געלעגנהייט וואָס ה' דוד בלומ-בערג מיט זיין פּרוי, פּרעזידענט פון דער אַר-גאַניזאַציע „בני ברית“, באַלייט פון די דער-ווייליקע קאַרעני, דירעקטאָר פאַר אינטערנאַצי-אַ-נאַלע באַציאָונגען, האָבן באזוכט רומעניע, האָט די פּעדעראַציע פון די יידישע קהילות פון רי-מעיניע געגעבן אַ מסביבה דעם 1טן נאַעמבער ד"ר אין כשרן דעסטאַראַן פון דער פאַפּא סאַרע-גאַס, סע האָבן זיך באטייליקט: הרב הראשי שליט"א און די רבנית ד"ר רון; די איבער-קע מנהיגים פון דער פּעדעראַציע און פון דער בוקאַרעשטער יידישער קהילה; השוכה קהילה-מטלידער — שרייבער, אַקטאָרן, וויסנשאַפּט-לער א.א.

עס איז געווען אַנוועזנט ה' געאַרעט גע-סטן לייטער פון רעליגיע-דעפּאַרטאַמענט, אַ-געשטעלטע פון אויסערן מיניסטערום; אַפּפי-רער פון קולטס; סע זענען אַרען געווען אַ-וועזנט די ה' הארי גע, באַרגס, אמבאַסאַ-דאָר פון די פאַראייניקטע שטאַטן פון אַמע-ריקע אין בוקאַרעשט און ריכאַרד נאַיעס וועסט, יועץ; סמא כהנא, אמבאַסאַדאָר פון מנהג ישראל, מרדכי אַבנר, שר-יועץ און ש. ברקאי, ערשטער סעקּרעטאַר פון דער אמבאַ-סאַדע, ה'ענעם.

רעדע פון רב הראשי ד"ר דוד משה רון שליט"א

דערלויבט מיר, אז אין נאַמען פון יידישן קיבוץ פון רומעניע, אין נאַמען פון די דאָ-אַ-ווענדיקע ביים קבלת-פנים, ווי אויך אין מיין פּערזענלעכן נאַמען, וואָרעם צו באַגרייסן אונז דערע שטובע געסט. די אַרגאַניזאַציע וואָס זיי פאַרטרעטן, בני ברית, איז ביי אונדז גוט באקאַנט, ווייל איר געשיכטע פון 130 יאָר איז פאַרמאַלעט מיט דער געשיכטע פון אונדזער קהילה פון רומעניע. עס איז גענוג צו דער-מאַנען בוים פראַנקלין פּייטאַט, איינער פון די מנהיגים פון בני ברית פונעם אַרומיקן יאָר הונדערט, וועלכער איז געקומען קיין רומעניע אין יאָר 1872 כדי צו זיין ביייהילפיק פאַר די היגע יידן, וואָס זענען דעמאַלט געווען קלענע פון וואַסערטישע ריפּוח. ווען איך טראַכט וועגן דעם חילוק פון יענעם מצב און די היינטיקע באַדינגונגען פון פּוּלשטישער פרייהייט און וועלכע צו געניסן לייט אונ-דוועל קהילה, פיל איך די נויטווענדיקייט גישט בלויז ווייל איך בין אַ רב — צו מאַכן אַ ברכת „שהחינו“, וואָס מיר האָבן געהאַט די זכית צו דערלעבן די היינטיקע צייטן.

שטובע געסט, מיר, איר און מיר, זענען, „בני ברית“, מיר געהערן צום זעלביקן בונד. עסלעכע פריינד, נישט ווי גענוג פון רומעניע געפערט וועגן דער באטייטיגונג פון „בני ברית“, וואָרט-ווערטלעך הייסט עס „קינדער פונעם בונד“. וועלכן בונד דאָס איז דער „אַברהם“ אב המון בוים, דער פאַטער פון פיל איז צופעליק דער הויפטטעל פון דער היג-קאָנצע פּרשה השבע — האָט געשלאָסן מיט גיט ברוך הווא פון און זיינע נאָמען: זאָל דערנדיק וועגן די נאַכפאַלגער, איו, מיי און דאָס אַרט אונטערשטייט, אז אברהם אַבינו איז נישט בלויז דער פאַטער פון יצחק אַבינו, דאָס הייסט פון די יידן. נאָר איז אויך דער פאַטער פון משה, פון וועלכן עס שטאַמען די אַראַבער, נאָך מער, וואָרט-ווערטלעך הייסט „אַברהם“ אב המון בוים, דער פאַטער פון פיל אפּטע, ווייטס געמילדע חסדים, מענטשן-ליב, שאַפט, סאַלידאָרעטע מיט די מענטשן. דאָס איז דער גייסט פון דער טראַדיציע און טעטי-קייט פון דער אַרגאַניזאַציע „בני ברית“, ווען מענס פּרעזידענט מיר האָבן דעם כבוד צו באַרייטן.

איך דערמאן זיך ווי אימפּרעסאַניאָלס קבלת זענען געווען בעת דעם גאָר האַרציקן קבלת-פנים, וואָס די דאָזיקע אַרגאַניזאַציע האָט גע-מאַכט פאַר מיר און מיין פּרוי, צוריק מיט 15 יאָר, בעת מיר האָבן באזוכט צום ערשטן מאל פאַראייניקטע שטאַטן פון אמעריקע. איך האָב דעמאַלט געפילט זיך גרויס עס איז דער איי-טערעס פון אונדזערע אמעריקאַנער בירגער לביי אונדז, זיך רומענישע יידן, פאַר אונדזער קהילה, איינער אָנעווענדיק, שטובע הער פּרע-זידענט, פון דער פרוי בלומבערג און פון דער דירעקטאָר קאַרעני פאַרצייכנט זיך אין זעלביקן היסטאָרישן קאָנטעקסט.

נאָך דעם ווי איר האָט נישט נאָר איין מאל געהאַט די געפילע קייט אויסווערן אין ניו-יארק (104 אויף זייט 9)

דברי תורה

מאת חכמי רומניה וגאוניה ו"ל
ליקט ועיבר הרב יצחק מאיר מאירילוס

דו-שיח לבבי בין מר דוד בלומברג, נשיאו של "בני ברית" מארצות הברית והרב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א במשרדו

הרב ד"ר מרדכי קירשבלום על ביקורו ברומניה

כפי שפירסמנו כבר לפני [חודש ימים, הרב ד"ר מרדכי קירשבלום, חבר הנהלת הסוכנות] ביקר את קהילתנו בימים הנוראים. בימי ביקורו ברומניה הרב קירשבלום הופיע בכל בתי הכנסת הראשיים בבוקרשט וביאסי, וכמו כן ביקר בשבע ערים בשדה. כולן נתקבל בתשור אות-הן והתבקש לחזור בעתיד הקרוב.

בחזרו לירושלים הרב קירשבלום הרצה בישיבת ההנהלה של הסוכנות היהודית מ-19 אוקטובר ש"ה, על ביקורו ברומניה. אנו מפרסמים קטע מהרצאתו:

ביקורי ברומניה היה בשבילי יהיה נדירה, כי מצאתי בתוך הירופוליקה הסוציאליסטית הואת קהילה יהודית פעילה, מאורגנת, מרוכזת ותוססת למרות דלדולה המספרית לרגל העליה הסובסטיבית שעלתה ממנה במשך שנים ש- עברו. ביקרתי לא רק בבוקרשט וביאסי, אלא גם בערי השדה, כולל קהילות מצערות שערבן מאפיל על ההווה שלהן, ובכולן מצאתי פעילות יהודית מרוכזת שרשומה ניכר בכל ענפי החיים. בתי כנסת שעדין מתפעלים בתוכם ערב ובוקר; לודים עבריים במידה שהדבר מאפשר על ידי ההגבלות השונות, כגון: מחזור במורים, שעות פנויות מהלמודים הכלליים בבתי-הספר המוסלמיים השונים, וכדומה; עבודה סוציאלית מיוחדת במינה (שולחים, למשל, בבוקרשט מדי יום בימים ארוחה חמה לשלוש מאות משפחות של זקנים וחולים שאין באפשרותם להגיע בכוחות עצמן למסעדה הלשנה המספקת אלף ארוחות ב"קנטנה" המרוכזת, בכל יום בשבוע, כולל שבת לפי סידוריים מראש. במסעדה זאת אוכלים, אגב אודחה, גם סטודנטים, תיירים חרשים וקונים ומחסורי-אמצעים לקיץ ולהורף וכו'. המחירים הם, כמובן, שרוב רפואי משוכלל, כולל רפואת שיניים; ובתי מוסם וקנים לחולים כרנטיים וחסם וקנים, כל אחד בנפרד.

הופתעתי במיוחד מהנוער היהודי הנפלא ה- מסתופף בבית הקהילה או הפרדיזה, כפי שהיא יודעה כבימים. מילדים ועד מבוגרים יושבים על ספסלי בית המדרש ולומדים לעברית ב- התמדה; מבצעים מסיבות עונג-שבת עם זמירות של שבת ושירי ירושלים, ובכל קהילה מצאתי מקהלת נוער שמתור שירה והופעותיה אתה למד ער כמה הם דבקים ביהדות וכל המשתמע מזה.

לאורשי הרומנית לבקר ברומניה עיי הרב הראשי ד"ר רוזן, בימים הנוראים, וראיתי את אחינו בני ישראל בהתרומוותם ובתכונותם "בבית אלוקים נהלך ברגש". כשראיתי בקוראל-טעמפל כאלף ושלוש מאות איש עומדים על רגליהם במדינה סוציאליסטית בשעת תפילת נעילה ומכריזים ואומרים: "ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים, ולשנה הבאה בירושלים" זלגו עיני דמעות ואמריתי לעצמי: עוד לא אבדה קהולתנו, לא אלמן ישראל וכל הכבוד לאלה שאישורו את חופש הדת ברומניה ה- סוציאליסטית, ובראשם הרב הראשי שהצליח להסביר לשלטון הקומוניסטי, שהינו עקבי מאוד בקשר לקו הפוליטי, שיעריך גם את רגשותיהם של האזרחים הרוצים להשאר נאמנים לדתם ולאורה הייתה.

ישבת עשה שלמה עם שר הדתות, מר ג'ורג'ה ננסיאו והדגשתי לפניו עד כמה לא רק יהודי רומניה, אלא גם יהדות העולם, מעריכים את העובדה שברומניה הסוציאליסטית ניתן ליהודים להודות עם היהדות וזאת היתה תנובתו החיים הדתיים מתבצעים במדינתנו בצורה נורמאלית. ושמהים אנו לשטי דבירך, היהודים מחוץ-לארץ מעריכים את זה. ידוע לנו שהיהודים הם אזרחים נאמנים גם לדתם וגם לארצם ומבצעים הנאמנות הכפולה מתאחדת. בטח שבנינו סוציאליים במדינתנו, ותקוותי שהצלחנו. אבל בנינו את המדינה לא רק לאתאיסטים, בנינו אותה גם למאמינים, שמספרם רחוק מלהיות קטן במדינתנו.

השר שבה בצורה יוצאת מן הכלל את פעולותיו והשפעתו של הרב הראשי רוזן באומרו: הוא מנהיג דגול של אחת הדתות ובלעדו לא הייתי מתבטא בצורה כזו בורה ואלגנטית בקשר ליהדות. הוא מנהיג דתי ש- מאמין באמונתו בכל לב ותמיד יודע את לייצג את עדהו בתוד ובכלובי. אהננו אך פעם לא אומרים לרב הראשי רוזן מה להגיד. הוא בר-סמך ויודע איך להתרומם לצרכי עדהו מבלי לפגוע באינטרסים של המדינה.

כשהודיתי לשר על עזרתה של הממשלה לאיחוד משפחת ישראל והבעתי תהותי גם לעתיד, אמר: איחוד משפחת בשבילנו הוא דבר חשוב מנקודה הומאנית במלוא מובן המלה. העובדה שאלפי יהודים עלו מרומניה בהסכמתנו מעידה על זאת. כשהייתי בביקור בישראל לפני איזה זמן הרגשתי את עצמי בין ידידים.

פרשת חיי שרה
ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו (כד-ב), ומפרש רש"י "זקן" לפי שהוא דבוק נגוד זקן ומסביר האדמו"ר מחווישניץ, בספרו "אמרי חיים" כפי שדרשו חכמינו ו"ל במסכת קידושין (לב-ב), "אין זקן אלא מי שקנה חכמה" וכמו כן דרשו הוא, דמקש א" ליעזר" (בראשית טו-כ), "ש דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים" (יומא כה-כ) וכמו כן כאן במסוק זה "המושל בכל אשר לו" שמושל בהורה רבו (ש) והלא התורה מכנה אותו עבד, "עבדו", אלא זה מרמו לנו רש"י לפי שהוא דבוק, לפי שהיה דבוק באברהם אבינו וכה להיות זקן, שקנה חכמה המחבר לטהור - שטור (מסכת נלים פרק יב משנה יב) ובוזה מתורן מה שהודיש לבן כשרצה לארח את אליעזר (כד-כ), "ואנכי סיניתי ה- בית", ומפרש רש"י בשם הר מדרש, מעבודות אלילים, הכיר לבן בעבדו של אברהם שלא יכנס לביתו שיש בה עבודה וזה ובוזה נכון מה שמתלבטים מפרשי התורה להסביר מה שאמר להם אברהם. הוא ש "הצטיין במידת הכנסת אורחים", ואקחה פת לחם אתר העבד ר"י, וכי מדברי הנימוס היא לומר להאורה כי כאשר יגמור האכילה ילך לוי הרב מנא סוד (בספרו גלילי זהב חלק שני דף קלב) מפרש ואקחה פת לחם, לא אנכי נותן לכם, אלא אדרבה, לא אנכי לוקח מכם מלוי אחר אשר תעבורו אקח ברכה כמאמרם במסכת ברכות (מב-א) "תיכף לתלמידי ה' האדמו"ר מחווישניץ-אראר דעא כסביר: האדם צריך ל- התרחק מרשעים שונאי הדת

ובכל זה אמר החכם מכל אדם (משלי כה-כג), "אם רעב שונאך האכילהו לחם" וכדברי הסבא קדישא, הנקרא, דער שפאליר זידע"ץ להיות אהוד לכל, אבל לא להיות אהוד עם כל באידיתי: "ויון גוט צו יעדן, אבער גישט ויון גוט מיט יעדן". (המקלט: וכמו שמפרשים ה- מקרא, "שולם רב לאוהבי תורה" (התילים ק"ט-קסד), אבל איזה שלום? ואין למו ממשול, היינו שאינו מביא להם ממשול.)

וכך התנהג אברהם אבינו עם שלשה הערביים, שהרי כך היה מסור שהם ערביים (מסכת בבא מציעא דף פו-ב), עם כל זה, קרם באופן הנעלה ביותר של הכנסת אורחים, אבל התנהג להם את דרכו מראש. אחרי כן תלכו (רש"י), כל זמן שאתם ערבים אתן לכם לאכול ולשתות, אך מיד לכשתשבעו - לכו לכם. (המקלט: ואחלה היא שיטת האדמו"ר מליובאוויטש שליט"א, הוא מפרש בהיפסאק של ה' גהדה, שבה אנו מתחילין ה- מדר של ליל פסח, "כל מי שהוא רעב יבוא ויאכל", אך בתנאי, כל דצריך, אם הכינוי שלך הוא, "נצרך", יבוא ויקיים המצוות התלויות בהג הפסח, "יהי ויפסח", לשמורא ותם. וה- באתי ראייה שאלו ואלו המה דברי אלקים חיים במסכת פסחים (דף ק"ג-ב) על המקרא, "כי תראה חורב שונאך" (שמות כג-ה), ומתמה התלמוד: איך יתואר לשונא את רעך, הלא בתורה כתוב, "לא תשנא את אחיך בלבבך"? (ויקרא יט-ו) ו- מחרץ, ובהלמוד שם, רב נחמן עבירה, ובתלמוד שם, רב נחמן אמר: מצווה לשונאו, הרי מה שאמר הכתוב (משלי שם) אם רעך שונאך, תכונה על רשע, עם

הדומ"ץ ר' ישראל ווערצבערגער במספר זכרון יהושע, בוועאז

יהדות על רגל אחת

פיוט

שירי קודש ושירי תפילה הכלולים בסידור או ב- מחזורי מחברי הפיוטים קרויים, "פייטנים".

„פיקוח נפש“

הצלת נפשות ממות. לפי ההלכה, מותר לעבור על מצוות התורה, וכן לחילל שבת, למען פיקוח נפש. (מוטב שתחלה שבת אחת על ידו, כדי שיקיים שבתות הרבה.)

פלשים

כינוי לבני דת ישראל החיים בחבש, ליד אגם טאנה, והעוסקים בחקלאות ובמלאכה.

הידיעות הראשונות על הפלשים נפוצו כבר בימי הביניים, אך רק במאה הי"ח החלו להגיע ידיעות ברורות אודותם.

פסוק

משפט או אמר במקרא.

פרוכת

יריעה שנפרשה על הארון במשכן, בין אוהל מועד ובין קודש הקודשים.

פרושים

סיועת חכמי התורה בימי בית שני, מתקופת ה- השמונאים ואילך, שדבקה בתורה בעל-פה ובאמונה בהשוארות הנפש.

פרשת השבוע

חלק מהמישה חומשי תורה („סדרה“) שקוראים בשבת בבית הכנסת.

ברית עברית עולמית
(התרגום הרומני בעמוד 5)